

MenCare

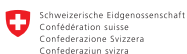

Očevi u svijetu danas

Pregled stanja na Balkanu

PROGRAM PODRŽALI:

WITH FUNDING FROM
 AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

 OAK
FOUNDATION

Ova publikacija je podržana od strane Austrijske razvojne kooperacije, Ambasade Švajcarske u Bosni i Hercegovini i OAK Fondacije. Sadržaj i zaključci iz ove publikacije ne moraju da predstavljaju gledišta i stavove austrijske i švajcarske Vlade i OAK fondacije.

Očevi u svijetu danas

—

Pregled stanja
na Balkanu

MenCare

Očevi u svijetu danas

Pregled stanja na Balkanu

CARE International Balkan kao dio svoje strategije rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena radi na angažovanju muškaraca i dječaka u rješavanju pitanja rodno zasnovanog nasilja i rodne nejednakosti koji štete ženama i djevojčicama (muškarcima i dječacima). Od 2006. godine CARE radi na osporavanju preovladavajućih društvenih normi koje mogu doprinijeti nasilju i koje ženama i djevojčicama ograničavaju puni pristup njihovim ljudskim pravima. U našem radu sa mladićima nastojali smo da promoviramo pozitivnije i zdravije koncepte maskuliniteta i da angažujemo mladiće kao saveznike u postizanju rodne ravnopravnosti.

U radu na rješavanju pitanja širih društvenih normi i rješavanju pitanja rodne ravnopravnosti u svim zajednicama u regionu Balkana, vjerujemo da je potrebno uraditi više na promovisanju pomaka ka ravnopravnijim porodičnim odnosima i odgovornostima koji počinju prije nego što djeca krenu u školu. Kroz naš rad u MenCare kampanji, nastojali smo da promoviramo uključenost muškaraca kao ravnopravnih, nenasilnih očeva i staratelja u cilju postizanja blagostanja porodice, rodne ravnopravnosti i boljeg zdravlja za majke, očeve i djecu. Cilj nam je da muškarci budu saveznici u pružanju podrške društvenoj i ekonomskoj ravnopravnosti žena, dijelom preuzimanjem veće odgo-

vornosti za brigu o djeci i kućne poslove. Vjerujemo da će istinska ravnopravnost biti postignuta samo onda kada muškarci širom svijeta preuzmu 50 posto brige o djeci i kućnih poslova.

Prvi izvještaj ovakve vrste "Očevi u svijetu danas" pokrenut u junu 2015. godine u 10 gradova širom svijeta pruža periodični, na podacima zasnovani, presjek stanja doprinosa muškaraca roditeljstvu i staranju širom svijeta rješavanjem sljedećih pitanja koja se odnose na očinstvo: neplaćen rad u kući; seksualno i reproduktivno zdravlje i prava, i zdravlje majke, novorođenčeta i djeteta; staranje muškaraca i nasilje muškaraca nad djecom i ženama; i razvoj djeteta.

Pozitivna uključenost muškaraca u živote njihovih partnerki i djece stvara globalnu priliku za ravnopravnost i ona donosi korist ženama, djeci i samim muškarcima. Angažovanje muškaraca kao uključenih očeva može dovesti do poboljšanja zdravlja majke i djeteta, jačih i ravnopravnijih partnerskih odnosa, smanjenja nasilja nad ženama i djecom, i dugoročnih koristi za kćeri i sinove. Istraživanja su pokazala da uključenost muškaraca kao staratelja takođe ima prednosti za njih same: to ih čini boljim očevima, poboljšava njihove intimne veze i poboljšava njihov kvalitet života.

Ovaj izvještaj je osmišljen da naglasi nalaze i preporuke iz Globalnog izvještaja i da naglasi postojeće podatke i politike iz jugoistočne Evrope/Balkana (Albanija, Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina i Kosovo*). Kao dio ovog procesa izvršili smo pregled politika iz ovog regiona, organizovali smo fokus grupu sa očevima i saradivali sa kreatorima politika, istraživačima i stručnjacima iz nevladinih organizacija sa ciljem izrade ključnih preporuka politika kao dio prve regionalne konferencije o očinstvu i staranju koje je bila organizovana od 11-13. novembra 2015. godine u Sarajevu. Kao rezultat ove konferencije, mnogi kreatori politika vlada koji su uključeni u oblast rodne ravnopravnosti, obavezali su se da će uključiti neke od preporuka o rodno ravnopravnom očinstvu i staranju u postojeće ili nove strategije koje su u izradi. Ciljevi održivog razvoja (SDG – Sustainable Development Goals) pružaju nivo podrške i odgovornosti za kreatore politika da se udruže sa istraživačima i aktivistima za rodnu pravdu na rješavanju problema rodne ravnopravnosti, nasilja nad ženama i djecom kroz razvoj politika koje poboljšavaju ljudska prava i dobrobit porodica.

Nadamo se da će ovaj izvještaj pružiti podršku istraživačima, kreatorima politika i nevladinim organizacijama da rade zajedno na poboljšanju politika i razvoju

konkretnih aktivnosti koje su korisne za žene, muškarce, djecu i sve porodice u regionu. Radujemo se saradnji sa vama na sljedećim koracima u rješavanju pitanja iz oblasti očinstva i staranja i njihovom doprinosu rodnoj ravnopravnosti.

Našu veliku zahvalnost upućujemo Udruženju roditelja za promociju i podršku odgovornom roditeljstvu "Gnezdo" iz Beograda čije su konsultantkinje Aleksandra Galonja i Tanja Azanjac Janjatović kreirale cjelokupan izvještaj, kao i gospodinu Elvisu Kralju, aktivisti iz Čakovca koji je podijelio sa nama svoja iskustva o roditeljstvu. Takođe želimo da iskažemo našu zahvalnost organizacijama Promundo, Rutgers, Save the Children, Sonke Gender Justice i MenEngage Alliance za pregled Očevi u svijetu danas koji je uključen u ovaj dokument.

CARE International Balkan

*Rezolucija 1244

**SUPER
TATA**

Očevi na Balkanu danas

Uvod >

Kontinuirani napori da se shvati uloga muškaraca u postizanju rodne ravnopravnosti i ostvarivanju prava i dobrobiti djece, a posebno pitanja koja direktno utiču na zdravlje djece, njihov uspjeh u školi, socijalizaciju i opštu dobrobit, kao i shvatanje muškaraca o rodnim ulogama i pravima žena uopšte, vode ka inicijativama koje imaju za cilj da promovišu unapređenje pozitivnih uloga muškaraca u životima djece i uravnoteženih uloga i odgovornosti u domaćinstvima.

CARE-ov projekat *Dječaci i muškarci kao saveznici u prevenciji nasilja i rodnoj transformaciji na Zapadnom Balkanu ili projekat Inicijativa mladića* (YMI) predstavlja jednu takvu inicijativu. Implementiran u Hrvatskoj, Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu* i Srbiji ovaj projekat je usmjeren ka mladićima u dekonstrukciji izazova sa kojima se suočavaju, posebno u vezi određenih društvenih i kulturoloških normi vezanih za maskulinitet. Bavljenje pitanjem rodnih normi, kako u smislu promovisanja rodne ravnopravnosti i rješavanju nekih rizičnih ponašanja sa kojima se mladići suočavaju u pogledu zdravlja i nasilja, zahtijeva saradnju sa dječacima i mladićima (muškarcima u svim sferama društva) kako bi se razumjeli stavovi, uvjerenja i aktivnosti koje utiču na izbore dječaka i muškaraca (kao i na izbore djevojčica i žena).

Kako bi postavili polaznu osnovu u regionalnim naporima za promovisanje rodne ravnopravnosti prepoznavanjem važnosti aktivnog angažovanja muškaraca u promovisanju i postizanju rodne ravnopravnosti, ovaj rad sadrži pregled regionalnih politika i praksi koje prepoznaju stvarni pomak u kontekstualizaciji rodnih pitanja kao isključivo – ženskih pitanja. Jedan od najboljih primjera ovog pomaka je odgovorno očinstvo, čije prepoznavanje u regionalnoj političkoj praksi može poslužiti kao putokaz za šire promovisanje rodne ravnopravnosti kao odgovornosti društva u cjelini, a ne samo kao "pitanja koje se tiče žena".

Iako za neke pokrete pitanje očinstva i staranja može biti kontroverzna tema, feminizam i očinstvo mogu ići ruku pod ruku politički i teoretski: "Najrevolucionarnija promjena koju možemo uvesti u instituciju majčinstva je da uključimo muškarce u svaki aspekt brige o djeci"¹. Dakle, i pored očiglednih pozitivnih promjena u društvenoj stvarnosti vezano za žene, muškarci se i dalje uglavnom doživljavaju kao hranitelji porodice a na žene se gleda kao na starateljke. Ova dinamika dovodi do nejednake raspodjele neplaćenog rada i samim tim, do ekonomske i opšte nejednakosti.

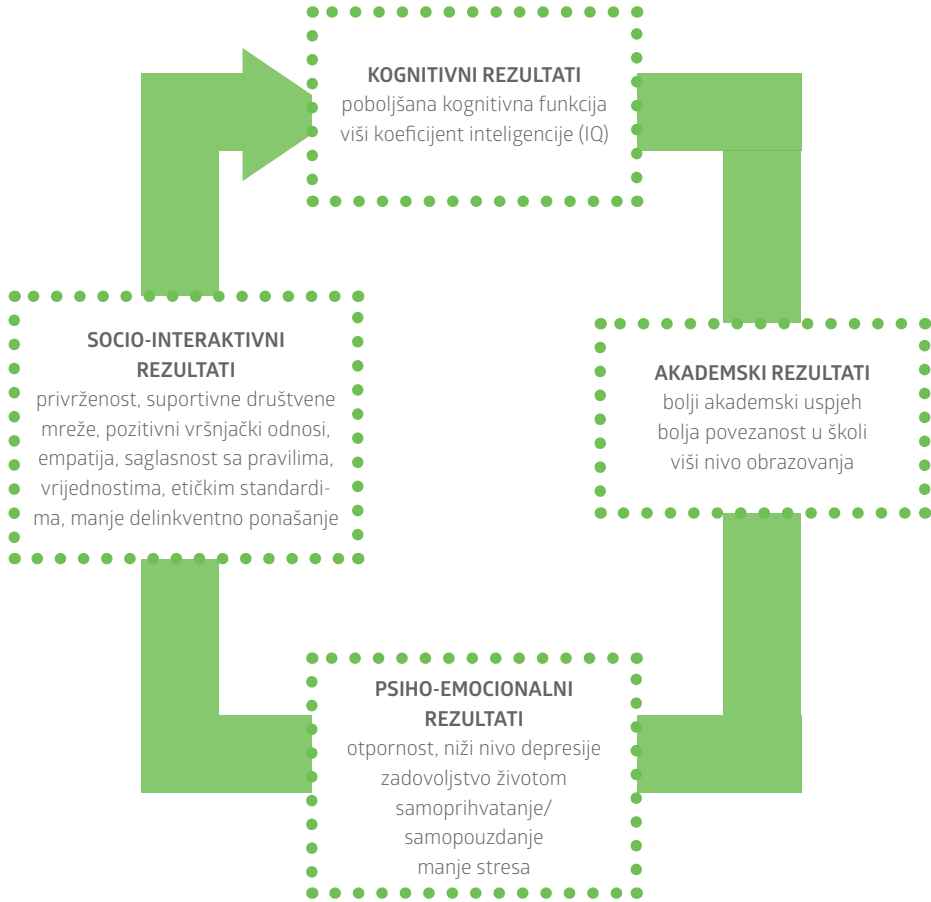
Pored očiglednih koristi za rodnu ravnoprav-

1 · Ruddick, S. (1995). *Maternal Thinking: Toward a Politics of Peace*. Boston: Beacon Press.

*Rezolucija 1244

nost, veće učešće muškaraca u brizi o djeci i njihovom razvoju pokazalo se od velikog značaja za dobrobit djece generalno: Važno je naglasiti da standardi Konvencije o pra-

vima djeteta² imaju praktične implikacije u brojnim istraživanjima i studijama koje prezentuju dokaze o direktnim posljedicama uključenosti očeva po dobrobit djeteta³.

Znajući da su jednakost i ravnopravnost, kao i promovisanje prava djeteta od zajedničkog interesa, ovim radom želimo da postavimo

neka pitanja na koja treba zajedno da odgovorimo u budućnosti.

2 · Odobrena i predložena na potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 44/25 od 20. novembra 1989. godine; stupila na snagu 2. septembra 1990. godine.

3 · Ball, J., Mossele, K. (2007). Father's Contributions to Children's Well-being. Public Health Agency of Canada (Institut za javno zdravstvo Kanade).

Očevi na Balkanu danas

Pregled metodologija >

Vodeći principi

Kao član globalne MenCare⁴ kampanje, Care International Balkan od 2006. godine "radi i saraduje sa dječacima i mladićima na rodnoj transformaciji i promovisanju zdravih maskuliniteta. Kao izdanak te kampanje, CARE je uvidio potrebu za rad sa mladim budućim očevima i onima koji su nedavno postali roditelji. Od 2012. godine, CARE je sprovodio istraživanja sa ciljem boljeg razumijevanja uloge očeva u regionalnom kontekstu Balkana koja su pomogla da se postave temelji za program koji je CARE razvio."⁵ Ovaj pregled predstavlja još jedan korak u tom pravcu. Kao član ove kampanje, CARE International Balkan i njegovi partneri vjeruju i pridržavaju se sljedećih principa:

1. Vjeruju da rodno ravnopravno roditeljstvo pruža prednost muškarcima i njihovom blagostanju;
2. Promovišu prava žena;
3. Promovišu prava djece;
4. Promovišu seksualno i reproduktivno zdravlje i prava (SRZP);
5. Vjeruju da će transformisanje očinstva smanjiti rodno zasnovano nasilje;

6. Zahtijevaju transformaciju praksi roditeljstva za zaustavljanje nasilja nad djecom;
7. Podržavaju nebiološke roditelje i prepoznaju raznovrsnost u roditeljstvu;
8. Uvažavaju pravo svih ljudi da se brinu za djecu, uključujući i LGBT i druge često marginalizovane grupe;
9. Promovišu prisustvo očeva za vrijeme trudnoće i porođaja;
10. Zalažu se za plaćeno roditeljsko odsustvo za oba roditelja⁶

Ugrađeni u sve programe i aktivnosti CARE-a International Balkan, ovi principi takođe pružaju okvir za ovaj pregled.

Predmet i ciljevi

Predmet ovog pregleda su trenutne politike i prakse u promovisanju zdravih, ravnopravnih, nenasilnih praksi roditeljstva i specifični obrasci rodne ravnopravnosti, pa samim tim i očinstva i staranja, kao i podjela rada u domaćinstvima, u Hrvatskoj, Srbiji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu* i Albaniji.

Uključenost očeva (aktivno očinstvo) definiše se kao "pozitivno, sveobuhvatno i aktivno

4 · <http://men-care.org/>

5 · <http://men-care.org/about-mencare/our-partners/>

6 · <http://men-care.org/about-mencare/guiding-principles/>

učješće muškaraca u životima njihove djece".⁷ Aktivno očinstvo može se definisati na mnogo više načina:

- direktna interakcija između oca i djeteta (igra, staranje);
- pristupačnost, ili koliko je otac dostupan svom djetetu kada je potreban;
- izgradnja društvenog kapitala, ili na koji način očevi obezbjeđuju mrežu podrške djeci dok odrastaju da daju svoj doprinos društvu.⁸

Pored toga, osim pitanja koja su relevantna za prava djeteta, očinstvo je u najvećoj mjeri pitanje rodne ravnopravnosti, prepoznajući muškarce kao agente promjena za postizanje rodne ravnopravnosti.

Na ovaj način, ovaj pregled se fokusira na relevantna pitanja koja se odnose na rodnu ravnopravnost, kao što je okvir za njeno promovisanje, plaćeno roditeljsko odsustvo, podjelu rada u domaćinstvima, itd.

Specifični ciljevi ovog pregleda: a) prepoznati regionalne normativne i regulatorne mogućnosti i prepreke; b) obezbijediti bolje razumijevanje najrelevantnijih regionalnih praksi; i c) steći uvid u konkretne primjere aktivnog očinstva u regionu.

Metodologija

Pitanje očinstva, kao jednog od aspekata društvenih i bihejvioralnih normi koje se odnose na rodne uloge, i istovremeno pojava kojoj

nije data potrebna pažnja u regionalnim teorijskim i političkim praksama, zahtijevalo je upotrebu kvalitativne metodologije. Za potrebe razumijevanja preduslova za promovisanje zdravih, ravnopravnih, nenasilnih praksi roditeljstva, kao strategija za unapređenje rodne ravnopravnosti i dobrobiti djeteta, korištene su različite informacije i tehnike prikupljanja podataka:

- Analiza sekundarnih podataka - međunarodne politike i instrumenti, izvještaji državnih organa, regionalni zakonodavni dokumenti i javne politike koje se bave pitanjem rodne ravnopravnosti uopšte, i očinstvo kao specifičan aspekt rodne ravnopravnosti;
- Fokus grupe sa aktivnim angažovanim očevima.

Analiza sekundarnih podataka uključuje analizu **međunarodnih standarda** koji se odnose na rodnu ravnopravnost i prava djeteta generalno, ali takođe i na ulogu muškaraca konkretno u ostvarivanju rodne ravnopravnosti i prava djeteta.

Pregled državnog zakonodavnog okvira u zemljama koje su uključene u projekt je nastao identifikacijom opšteg okvira za borbu protiv diskriminacije i rodnu ravnopravnost. Na ovaj način, većina opštih akata je analizirana da bi se utvrdile vrijednosti sistema u pogledu očinstva i preduslovi za njegovo promovisanje. Pored toga, analizirani su i predstavljeni zakoni koji se konkretno odnose na aktivno očinstvo (Zakon o radu, Zakon o rodnoj ravnopravnosti, itd).

7 · Marsiglio, W., Day, R.D., Lamb, M.E. (2000). "Exploring fatherhood diversity: Implications for conceptualizing father involvement". *Marriage and Family Review*, 29, 269-293.

8 · Pleck, J.H., i Masciadrelli, B.P. (2004). "Paternal involvement by U.S. residential fathers: Levels, sources and consequences". U ME Lamb (izdanje.), *The Role of the Father in Child Development*, 4. izdanje (str. 222-271). Hoboken, NJ: Wiley.

SUPER
TATA

U ovom segmentu istraživanja, puna pažnja je posvećena materijalima koje su prikupile organizacije uključene u projekat *Dječaci i muškarci kao saveznici u prevenciji nasilja i rodnoj transformaciji na Zapadnom Balkanu*, koji je objavljen u formi godišnjih ili višegodišnjih izvještaja, studija, brošura i slično. Pored toga, korištena je prizma rodne ravnopravnosti da bi se konkretno uvidjelo gdje bi politike i prakse mogle promovisati uvođenje pravičnih i nenasilnih praksi očinstva.

Kako bi se razumjelo shvatanje muškaraca o očinstvu, organizovana je jedna fokus grupa sa aktivnim, angažovanim očevima iz Srbije. Cilj je bio da se istraži njihovo shvatanje očinstva i uloga oca u životu djeteta, sa stanovišta specifičnog socio-kulturološkog konteksta društva u Srbiji.

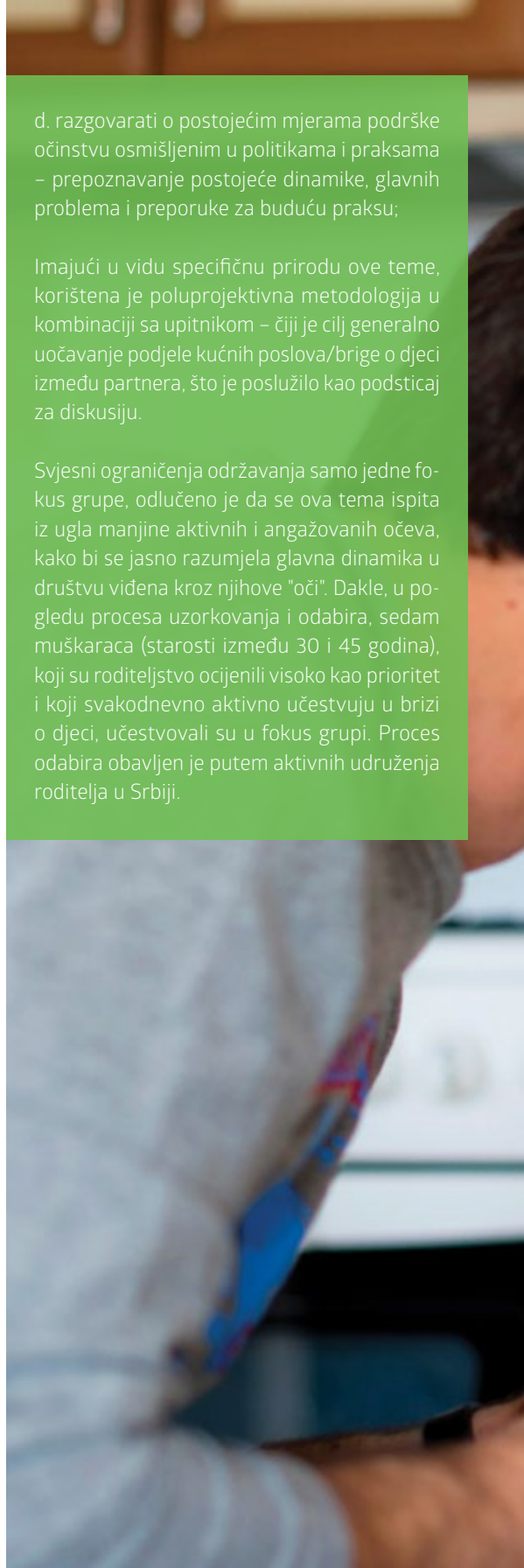
Osim toga, ciljevi su bili:

- a. istražiti lično viđenje roditeljstva/očinstva kod ispitanika;
- b. istražiti prirodu i kvalitet njihovog partnerskog odnosa iz ugla različitih uloga koje očevi u odnosu na majke imaju u različitim aspektima brige o djeci (tj. zdravstvena zaštita, nivo obrazovanja, druženje uključujući i rodne uloge, itd), i kućnim poslovima;
- c. razgovarati o razlikama između aktivnih i angažovanih očeva i drugih uzora u njihovom okruženju, kao i uporediti njihov pristup očinstvu sa pristupom njihovih roditelja;

d. razgovarati o postojećim mjerama podrške očinstvu osmišljenim u politikama i praksama – prepoznavanje postojeće dinamike, glavnih problema i preporuke za buduću praksu;

Imajući u vidu specifičnu prirodu ove teme, korištena je poluprojektivna metodologija u kombinaciji sa upitnikom – čiji je cilj generalno uočavanje podjele kućnih poslova/brige o djeci između partnera, što je poslužilo kao podsticaj za diskusiju.

Svjesni ograničenja održavanja samo jedne fokus grupe, odlučeno je da se ova tema ispita iz ugla manjine aktivnih i angažovanih očeva, kako bi se jasno razumjela glavna dinamika u društvu viđena kroz njihove "oči". Dakle, u pogledu procesa uzorkovanja i odabira, sedam muškaraca (starosti između 30 i 45 godina), koji su roditeljstvo ocijenili visoko kao prioritet i koji svakodnevno aktivno učestvuju u brizi o djeci, učestvovali su u fokus grupi. Proces odabira obavljen je putem aktivnih udruženja roditelja u Srbiji.

**SUPER
TATA**

**SUPER
TATA**

Očinstvo

Međunarodni standardi za promovisanje aktivnog očinstva >

Osnova za promovisanje aktivnog očinstva može se naći u ključnim dokumentima koji regulišu prava žena i djece. Naime, Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena⁹ propisuje obaveze države da "ukine diskriminaciju žena u svim pitanjima koja se odnose na brak i porodične odnose, a posebno na osnovu ravnopravnosti muškaraca i žena", kao i da im garantuje "jednaka roditeljska prava i obaveze u odnosu na djecu, bez obzira na bračni status"; kao i "jednaka prava da slobodno i odgovorno odlučuju o planiranju porodice kao i da imaju pristup informacijama, obrazovanju i sredstvima koja će im omogućiti da se koriste ovim pravima"; "jednaka prava i odgovornosti u pogledu starateljstva, tutorstva, upravljanja imovinom i usvajanja djece ili sličnih institucija ako postoje u nacionalnom zakonodavstvu"¹⁰.

Na sličan način, Konvencija o pravima djeteta¹¹ prepoznaje obaveze države da "obezbjedi da dijete ne bude odvojeno od svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležne vlasti, uz sudski nadzor, odrede u skladu sa važećim zakonom i postupkom, da je takvo odvajanje

neophodno u najboljem interesu djeteta. Takva odluka može biti neophodna u određenom slučaju, kao npr. ako roditelji zlostavljaju ili zanemaruju dijete ili žive odvojeno, pa se mora donijeti odluka o mjestu stanovanja djeteta; "da će poštovati pravo djeteta odvojenog od jednog ili oba roditelja da redovno održava lične odnose i neposredne kontakte sa oba roditelja, osim ako je to u suprotnosti sa najboljim interesima djeteta"¹². Konkretno relevantno za pitanje očinstva, Konvencija o pravima djeteta propisuje obaveze država da "ulože najveće napore da se obezbijedi priznavanje principa da oba roditelja imaju zajedničku odgovornost u podizanju i razvoju djeteta. Roditelji ili, u zavisnosti od slučaja, zakonski staratelji, imaju prevashodnu odgovornost za podizanje i razvoj djeteta. Najbolji interesi djeteta će biti njihova osnovna briga"¹³.

U analizi međunarodne prakse u promovisanju rodne ravnopravnosti, promjena paradigme *žena glavni akter* u paradigmatu *zajedničke odgovornosti* u postizanju ravnopravnosti, bila je prekretnica za uvođenje konkretnih mjera za

9 · Odobrena i predložena na potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 34/180 od 18. decembra 1979. godine; stupila na snagu 3. septembra 1981. godine.

10 · CEDAW (Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena). Član 16. stav 4, 5 i 6

11 · Odobrena i predložena na potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 44/25 od 20. novembra 1989. godine; stupila na snagu 2. septembra 1990. godine.

12 · CRC. Član 9, stav 1. i 3.

13 · CRC. Član 18, stav 1.

promovisanje očinstva. Na taj način, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju¹⁴ ohrabrine su muškarce da u potpunosti učestvuju u svim akcijama usmjerenim ka ostvarivanju rodne ravnopravnosti i pozvale na uspostavljanje principa podjele moći i odgovornosti između žena i muškaraca kod kuće, u zajednici, na radnom mjestu i u široj državnoj i međunarodnoj zajednici.

Najrelevantniji okvir za promovisanje aktivnog očinstva i veće uključenosti muškaraca u staranje može se pronaći u zaključcima sa 48. sjednice Komisije UN-a o statusu žena¹⁵. Zaključci su formulisani u pogledu:

- Priznavanja značaja doprinosa dječaka i muškaraca rodnoj ravnopravnosti (uključujući i njihov doprinos unutar porodica);
- Promovisanja razumijevanja značaja očeva (uz majke, zakonske staratelje i druge staratelje) za dobrobit djece i promovisanje rodne ravnopravnosti;
- Potrebe za razvoj politika, programa i nastavnih planova i programa koji podstiču njihovu pozitivnu uključenost u postizanju rodne ravnopravnosti i pozitivnih rezultata za djecu, porodice i zajednice;
- Potrebe za stvaranjem i poboljšanjem programa obuke i edukacije za povećanje svijesti i znanja kod muškaraca (i žena) o njihovim ulogama kao roditelja, zakonskih staratelja i drugih staratelja i važnost podjele porodičnih odgovornosti i uključivanja očeva (takođe) u programe edukacije o brizi za novorođenče;
- Razvoja i uključivanja informacija o nači-

nima i sredstvima da se poveća kapacitet muškaraca da odgajaju djecu na način orijentisan prema rodnoj ravnopravnosti u edukativnim programima za roditelje, zakonske staratelje i druge staratelje;

- Usvajanja i provođenja zakona i/ili politika za uklanjanje jaza između plata žena i muškaraca i usklađivanje profesionalnih i porodičnih obaveza, uključujući i smanjenje profesionalne segregacije, uvođenje ili šira primjena roditeljskog odsustva, fleksibilno radno vrijeme, kao što je dobrovoljno nepuno radno vrijeme, rad na daljinu, i drugi poslovi koji mogu da se obavljaju od kuće;
- Podsticanja muškaraca da u potpunosti učestvuju u brizi i pružanju podrške drugima, uključujući i starije osobe, osobe sa invaliditetom i bolesne osobe, posebno djecu i druga izdržavana lica, kroz obuku i edukaciju.

Još konkretnije preporuke su formulisane u izvještaju o online diskusiji ekspertske grupe Komisije UN-a o statusu žena:

- Šira primjena roditeljskog odsustva;
- Ponuda opcije fleksibilnog radnog vremena, mogućnosti za muškarce da mogu da rade skraćeno radno vrijeme kada imaju djecu;
- Promjena porodičnih zakona, uključujući i zakone o starateljstvu nad djecom kako bi se omogućilo muškarcima da budu aktivniji partneri i staratelji u kontekstu života djece i izdržavanih lica;
- Povećanje pružanja brige o djeci, uključujući

14 · Izveštaj sa Četvrte svjetske konferencije o ženama, Peking 04-15 septembar 1995. godine (publikacija Ujedinjenih nacija, br.E.96.IV.13).

15 · Četrdeset i osma sjednica, 1-12.03.2004. godine. Uloga muškaraca i dječaka u postizanju rodne ravnopravnosti. Dogovoreni zaključci, 12.03.2004. godine, koji su usvojeni.

jući i pružanje usluge obdaništa sa sjedištem u svim preduzećima sa određenim brojem zaposlenih, i uzimanje u obzir broja muškaraca kao i žena u računanju potreba djece;

- Implementacija programa u sistemu javnog obrazovanja koji pružaju dječacima i muškarcima vještine i znanja potrebna da preuzmu nove uloge u domaćinstvima, uključujući i kurseve "životnih vještina" za dječake organizovane u školama.

Pored ovih preporuka, Odjeljenje za ekonomska i socijalna pitanja Sekretarijata Ujedinjenih nacija predstavilo je sljedeće dodatne preporuke u svojoj publikaciji *Muškarci u porodicama*¹⁶:

- Obrazovne politike osmišljene sa ciljem da podstaknu uključenost muškaraca u škole i vrtiće njihove djece, kao i da podstaknu da se više muškaraca uključi u proces učenja i brigu o djeci u ranom djetinjstvu;
- Zdravstvene politike koje podstiču muškarce da učestvuju u brizi o majci i djetetu, uključujući i brigu za vrijeme porođaja i sva pitanja koja se tiču reproduktivnog i seksualnog zdravlja;
- Politike koje se odnose na sticanje sredstava za život i smanjenje siromaštva a koje prepoznaju uloge muškaraca i žena, različite konfiguracije porodica, uključujući i potrebe i realnosti žena i muškaraca koji migriraju i domaćinstva sa jednim roditeljem i koje podržavaju i žene i muškarce u ostvarivanju zajedničke kontrole nad sredstvima domaćinstva i zajedničko donošenje odluka u domaćinstvu i adekvatnu i dostojanstvenu egzistenciju.

Kao najvažniji politički program, nedavno usvojeni Ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih nacija (SDG – Sustainable Development Goals)¹⁷, čiji je cilj okončanje siromaštva, borba protiv nejednakosti i nepravde, i borba protiv klimatskih promjena do 2030. godine, pružaju širok program održivosti i bave se uzrocima siromaštva i univerzalnom potrebom za razvoj koja radi u interesu svih ljudi. Kao takvi, Ciljevi održivog razvoja se mogu smatrati kao najrelevantniji politički okvir za sve buduće akcije država, ali i drugih relevantnih aktera kao što su organizacije civilnog društva i drugi. "Ciljevi održivog razvoja imaju za cilj da budu univerzalni u smislu otjelotvorenja univerzalne zajedničke globalne vizije napretka ka sigurnom, pravednom i održivom prostoru za sva ljudska bića na planeti. Oni odražavaju moralne principe prema kojima nijedan pojedinac niti država ne treba da budu zapostavljeni i prema kojima svaki pojedinac i svaka država treba da imaju zajedničku odgovornost za obavljanje svoje uloge u ostvarivanju globalne vizije. U opštem smislu, svi ciljevi su stoga zamišljeni i kao ambicije i kao izazovi za sve zemlje. Svi ciljevi sadrže važne poruke i izazove koji se podjednako odnose na razvijene i zemlje u razvoju."¹⁸

Ciljevi održivog razvoja kroz svoj peti cilj *Postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojaka*, jasno su obnovili obavezu država za unapređenje politika i praksi u pogledu rodne ravnopravnosti. Konkretni ciljevi koji se odnose na veći angažman muškaraca u postizanju rodne ravnopravnosti kroz povećanje odgovornosti za domaćinstvo i brigu o djeci su ciljevi 5.4 (*Prepoznati i vrednovati neplaćeni rad na staranju i rad u kući kroz pružanje*

16 · Publikacija Ujedinjenih nacija (2011). *MEN IN FAMILIES and Family Policy in a Changing World*. (MUŠKARCI U PORODICAMA i porodična politika u svijetu koji se mijenja). New York: Ujedinjene nacije.

17 · Sedamnaest Ciljeva održivog razvoja je usvojeno na sedamdesetoj Generalnoj skupštini UN-a sa ciljem da se okonča siromaštvo u svim njegovim oblicima do 2030. godine.

javnih usluga, infrastrukture i politike socijalne zaštite i promovisanje zajedničke odgovornosti unutar domaćinstva i porodice u onaj mjeri u kojoj je to moguće) i 5.6 (Obezbijediti univerzalni pristup seksualnom i reproduktivnom zdravlju i reproduktivnim pravima kao što je dogovoreno u skladu sa Programom djelovanja Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju i Pekinške platforme za akciju i za vršnim dokumentima njihovih preglednih konferencija). Prioriteti u sklopu cilja 5.6 opisani su u Članu 5 stav 2 Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW (Države potpisnice će preduzeti sve moguće mjere da osiguraju da porodično obrazovanje uključuje jasno razumijevanje majčinstva kao društvene funkcije i priznavanje zajedničke odgovornosti muškaraca i žena u podizanju i razvoju njihove djece, uzimajući u obzir da se prvenstveno razmatra interes djece u svim slučajevima).

Osim toga što ima važnu funkciju u ostvarenju rodne ravnopravnosti i opštoj dobrobiti djeteta, očinstvo i veća uključenost muškaraca u podizanju i razvoju djeteta i neplaćenom radu očigledno igra veoma važnu ulogu u smanjenju siromaštva i prepoznato je kao takvo od strane najvažnijih međunarodnih aktera i politika, uključujući Ciljeve održivog razvoja i Strategiju *EURO 2020*¹⁹.

Politike rodne ravnopravnosti Evropske unije takođe prepoznaju važnost veće uključenosti i odgovornosti muškaraca za rodnu ravnopravnost. Neke od najrelevantnijih studija i dokumenata koji se bave ovim pitanjem su: Zaključci

Savjeta Evropske unije o muškarcima i rodnoj ravnopravnosti (2006)²⁰, Strategija Evropske komisije za ravnopravnost između žena i muškaraca 2010-2015²¹, Studija *Uloga muškaraca u rodnoj ravnopravnosti – evropske strategije i shvatanja*, koju je objavila Evropska komisija 2012. godine²².

S obzirom na to da je okvir EU posebno relevantan za ovaj pregled kao i za države koje učestvuju u projektu CARE International-a, preporuke iz ove studije mogu da posluže kao polazna tačka za sve buduće napore za promovisanje očinstva. Konkretno preporuke u vezi sa ovom temom su formulisane u pogledu:

Podrške uključivanju muškaraca u brigu o djeci

- Uspostaviti rodno uravnoteženije sisteme roditeljskog odsustva kao glavno pitanje
- Razviti podsticaje i mjere za nagrađivanje roditelja predškolske djece za rodno ravnopravnu ravnotežu brige o djeci nakon roditeljskog odsustva
- Učiniti vidljivim prednosti uključivanja muškaraca u brigu
- Uspostaviti podršku rodno uravnoteženom staranju kod parova i porodica kao primarni cilj reformi politika
- Sprovesti istraživanje sa ciljem da se otkriju (neželjeni) uticaji reformi u različitim područjima politike o podjeli plaćenog i neplaćenog rada u porodici

18 · Univerzalni Ciljevi održivog razvoja: Understanding the Transformational Challenge for Developed Countries. Izvještaj o studiji koju je sačinio Stakeholder Forum. <http://www.stakeholderforum.org/index.php/news>.

19 · COM (2010) 2020 final, Brisel, 3.3.2010. godine *EVROPA 2020*, strategija za pametni, održivi i inkluzivni rast.

20 · 15487/06. 2767. Sastanak Savjeta EU, Brisel, 30.11–01.12.2006. godine. *Zaključci Savjeta Evropske unije o muškarcima i rodnoj ravnopravnosti*.

Podsticanja uključenosti muškaraca u kućne poslove, pored brige o djeci

- Suprotstaviti se stereotipima da se kućni poslovi ne uklapaju u tradicionalnu sliku maskuliniteta, koristeći autentične rodno uravnotežene uzore

21 · Saopštenje Komisije Evropskom ekonomskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu i Komitetu regiona od 21. septembra 2010. godine. *Strategija za ravnopravnost između žena i muškaraca od 2010-2015. godine* [COM (2010) 491].

22 · Evropska komisija, Generalni direktorat za pravna pitanja i potrošače - Jedinica D2 za rodnu ravnopravnost. Referentni broj VC/2010/0592. *Uloga muškaraca u rodnoj ravnopravnosti - evropske strategije i shvatanja.*

**SUPER
TATA**

**SUPER
TATA**

Normativni i regulatorni preduslovi i prakse očinstva u zemljama Zapadnog Balkana

Ustavne odredbe o rodnoj ravnopravnosti

HRVATSKA	<p>Član 3</p> <p>Sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost polova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i životne sredine, vladavina prava i demokratski višestranački sistem su najviše vrijednosti ustavnog poretka Republike Hrvatske.</p>
BOSNA I HERCEGOVINA	<p>Član 14</p> <p>Svako u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, vjeru, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovinsko stanje, rođenje, obrazovanje, društveni položaj ili druge karakteristike. Svi su jednaki pred zakonom.</p> <p>Član 2</p> <p>Bosna i Hercegovina će osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u aktima navedenim u Aneksu Ustava. Posebno:</p> <ul style="list-style-type: none">(1) Sve osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju prava na:<ul style="list-style-type: none">(a) život;(b) slobodu, s tim da su hapšenje i pritvaranje dopušteni samo u skladu sa zakonom;(c) jednakost pred zakonom;(d) zabranu svake diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, polu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, i nacionalnom i socijalnom porijeklu;...(j) zaštitu porodice i djece ...

SRBIJA	Član 1	Republika Srbija je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive, zasnovana na vladavini prava i socijalnoj pravdi, načelima građanske demokratije, ljudskim i manjinskim pravima i slobodama i pripadnosti evropskim principima i vrijednostima.
	Član 15	Država jamči ravnopravnost žena i muškaraca i razvija politiku jednakih mogućnosti.
	Član 21/3	Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porijekla, rođenja, vjeroispovesti, političkog ili drugog uvjerenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta.
	Član 21/4	Ne smatraju se diskriminacijom posebne mjere koje Republika Srbija može uvesti radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima.
	Član 65/1	Roditelji imaju pravo i dužnost da izdržavaju, vaspitavaju i obrazuju svoju djecu, i u tome su ravnopravni.
	Član 66/1	Porodica, majka, samohrani roditelj i dijete u Republici Srbiji uživaju posebnu zaštitu, u skladu sa zakonom.

KOSOVO*	Član 3/2	Sprovođenje javne vlasti na Kosovu* se zasniva na načelu jednakosti svih građana pred zakonom i poštovanju međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i zaštiti prava i učešća svih zajednica i njihovih pripadnika.
	Član 7/1	Ustavni poredak Kosova* se zasniva na načelima slobode, mira, demokratije, jednakosti, poštovanja ljudskih prava i sloboda i vladavine zakona, nediskriminacije, imovinskog prava, zaštite životne sredine, socijalne pravde, pluralizma, podjele državne vlasti i tržišne ekonomije.
	Član 7/2	Kosovo* obezbjeđuje jednakost polova kao osnovnu vrijednost za razvoj demokratskog društva, jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, društvenom i kulturnom životu i svim drugim oblastima društvenog života.
	Član 22	Ljudska prava i osnovne slobode, koji su utvrđeni sljedećim međunarodnim sporazumima i instrumentima garantovana su ovim Ustavom, i direktno se primjenjuju na teritoriji Kosova* i imaju premoć, u slučaju konflikta, nad svim zakonskim odredbama i ostalim aktima javnih institucija: (1) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima; (2) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i protokoli iste; (3) Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima i protokoli iste; ... (6) Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena; (7) Konvencija o pravima djeteta; ...

ALBANIJA

Član
18/1 Svi su jednaki pred zakonom.

Član
18/2 Niko ne može biti nepravедno diskriminisan iz razloga kao što su pol, rasa, vjera, nacionalna pripadnost, jezik, politička, vjerska ili filozofska uvjerenja, ekonomsko stanje, obrazovanje, društveni položaj ili porijeklo.

Zakoni protiv diskriminacije

HRVATSKA²³

Osnov	Rasna ili etnička pripadnost ili boja kože, pol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovinsko stanje, članstvo u sindikatu, obrazovanje, društveni položaj, bračni ili porodični status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko nasljeđe, rodni identitet, izražavanja ili seksualne orijentacije
Definicija	Stavljanje osobe ili povezanih osoba (rodbinske ili druge veze) u nepovoljniji položaj na temelju navedenih osnova ili na temelju zabluda o postojanju osnova za diskriminaciju.
Oblici diskriminacije	Direktna i indirektna diskriminacija, uznemiravanje, seksualno uznemiravanje, podsticanje na diskriminaciju, segregacija, višestruka diskriminacija i viktimizacija
Konkretno oblasti primjene	Rad, obrazovanje, socijalna sigurnost i socijalna zaštita, zdravstvo, pravosuđe i uprava, stanovanje, javno informisanje i mediji, pristup dobrima i uslugama, članstvo u sindikatima, nevladinim organizacijama, političkim strankama i drugim organizacijama, i učestvovanje u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu.
Nadležna institucija	Ombudsman

23 - Zakon o suzbijanju diskriminacije, broj 71-05-03/1-08-2

* u skladu sa Rezolucijom 12 44

BOSNA I HERCEGOVINA²⁴

Osnov	Rasa, boja kože, jezik, vjera, etnička pripadnost, nacionalno ili socijalno porijeklo, veze sa nacionalnom manjinom, političko ili drugo uvjerenje, imovinsko stanje, članstvo u sindikatu ili drugom udruženju, obrazovanje, društveni položaj i pol, seksualno izražavanje ili orijentacija, druge okolnosti
Definicija	Svako različito postupanje, uključujući svako isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti utemeljeno na stvarnim ili pretpostavljenim osnovama sa svrhom ili posljedicom za onemogućavanje ili ugrožavanje priznavanja, uživanja ili ostvarivanja prava i sloboda u svim oblastima javnog života.
Oblici diskriminacije	Uznemiravanje, seksualno uznemiravanje, mobing, segregacija, izdavanje naloga drugima za vršenje diskriminacije i pomaganje drugima prilikom diskriminacije, podsticanje na diskriminaciju
Konkretne oblasti primjene	Zapošljavanje i rad, obrazovanje i obuka, nauka i sport, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, pravosuđe i uprava, stanovanje, javno informisanje i mediji, članstvo u profesionalnim organizacijama, uključujući članstvo u organizacijama poslodavaca ili radnika, robe i usluge, obavljanje privrednih djelatnosti, učešće u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu, javni život, porodica, prava djeteta.
Nadležna institucija	Ombudsman

SRBIJA²⁵

Osnov	Rasa, boja kože, preci, državljanstvo, nacionalna pripadnost ili etničko porijeklo, jezik, vjerska ili politička ubjedenja, pol, rodni identitet, seksualna orijentacija, imovinsko stanje, rođenje, genetske karakteristike, zdravstveno stanje, invaliditet, bračni i porodični status, osuđivanost, starosna dob, izgled, članstvo u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima
Definicija	Svako nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva) u odnosu na lica ili grupe, kao i na članove njihovih porodica ili njima bliska lica, na otvoren ili prikriven način, na navedenim osnovama.
Oblici diskriminacije	Neposredna i posredna diskriminacija, kao i povreda načela jednakih prava i obaveza, pozivanje na odgovornost, udruživanje radi vršenja diskriminacije, govor mržnje, uznemiravanje i ponižavajuće postupanje, teški oblici diskriminacije
Konkretne oblasti primjene	Sudovi i javna uprava, rad i zapošljavanje, javne službe, korištenje prostorija i prostora, vjerska diskriminacija, obrazovanje i stručno usavršavanje, pol, seksualna orijentacija, prava djeteta, starosna dob, nacionalne manjine, političke stranke ili članstvo u sindikatima, invaliditet, zdravstveno stanje.
Nadležna institucija	Povjerenik za zaštitu ravnopravnosti

24 · "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 59/09.

25 · "Službeni glasnik Republike Srbije", br. 22/2009..

KOSOVO*²⁶

Osnov	Pol, rod, starost, bračno stanje, jezik, fizička ili mentalna nesposobnost, seksualne sklonosti, politička pripadnost ili ubjedenje, porijeklo, nacionalnost, religija ili uvjerenje, rase, društveno porijeklo, imovina, rođenje ili bilo koji drugi status
Definicija	Princip jednakog postupanja znači da neće biti nikakve neposredne ili posredne diskriminacije bilo koje osobe ili osoba na osnovu navedenih osnova
Oblici diskriminacije	Neposredna i posredna diskriminacija, uznemiravanje, naređenje ili poziv na vršenje diskriminacije, viktimizacija, segregacija
Konkretne oblasti primjene	Zapošljavanje, samozapošljavanje i zanimanje, profesionalna orijentacija, stručno osposobljavanje, uslovi rada, članstvo u organizacijama poslodavaca ili radnika, socijalna zaštita, socijalne prednosti, obrazovanje, pristup stanovanju, pristup snabdijevanju robama i uslugama, jednako postupanje pred sudovima i svim drugim pravosudnim organima, lična bezbjednost, učešće u javnim poslovima i pristup javnim mjestima.
Nadležna institucija	Organi uprave i nadležni sudovi, koji imaju nadležnost za konkretna pitanja obuhvaćena žalbom

ALBANIJA²⁷

Osnov	Pol, rasa, boja kože, etnička pripadnost, jezik, rodni identitet, seksualna orijentacija, politička, vjerska ili filozofska uvjerenja, ekonomska, obrazovna ili socijalna situacija, trudnoća, porijeklo, roditeljska odgovornost, starosna dob, porodično ili bračno stanje, građanski status, prebivalište, zdravstveno stanje, genetske predispozicije, invaliditet, pripadnost određenoj grupi ili bilo koji drugi razlog
Definicija	Svako razlikovanje, isključivanje, ograničavanje ili davanje prednosti zbog navedenih osnova koje ima za cilj ili posljedicu ometanje ili onemogućavanje ostvarivanja, na isti način kao i drugi, osnovnih prava i sloboda priznatih Ustavom Republike Albanije i međunarodnim aktima koje je ratifikovala Republika Albanija, kao i važećim zakonima.
Oblici diskriminacije	Neposredna i posredna diskriminacija, diskriminacija zbog udruživanja, uznemiravanje, uskraćivanje razumnog smještaja, viktimizacija
Konkretne oblasti primjene	Diskriminirajuće reklamiranje, učestvovanje u politici, savjesti i vjeroispovijesti, zapošljavanje i selekcija kadrova, tretman radnika na radnom mjestu, članstvo u sindikatima i mogućnost ostvarivanja koristi koje ovo članstvo omogućava.
Nadležna institucija	Savjet ministara i ministar obrazovanja i nauke

* Rezolucija 1244

26 · Zakon o zabrani diskriminacije br. 2004/3.

27 · Zakon br. 10 221 o zaštiti od diskriminacije.

Zakoni o rodnoj ravnopravnosti

BOSNA I HERCEGOVINA	Područja od posebnog interesa	Obrazovanje, zapošljavanje, rad i pristup resursima, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, sport i kultura, javni život, mediji, zabrana nasilja, statističke evidencije, sudska zaštita, naknada štete, obaveze vlasti, praćenje i nadzor nad provođenjem zakona.
	Relevantno za očinstvo	<p>Član 8 Zabranjen je:</p> <ul style="list-style-type: none">· različit tretman muškaraca i žena u vezi sa korištenjem odsustva nakon rođenja djeteta;· bilo koji nepovoljni tretman roditelja ili staratelja u usklađivanju obaveza iz porodičnog i profesionalnog života <p>Član 13 Jednako pravo na zdravstvenu zaštitu, dostupnost zdravstvenim uslugama, uključujući i one koje se odnose na planiranje porodice</p>
	Relevantno za potencijalno promovisanje aktivnog očinstva	<p>Član 6: Planovi, programi i metodologije obezbjeđuju uspostavu obrazovnog sistema koji će garantovati eliminaciju nastavnih programa koji sadrže stereotipnu društvenu ulogu muškaraca i žena, a koji za posljedicu imaju diskriminaciju i nejednakost polova. Sadržaji koji promovišu jednakost polova sastavni su dio nastavnog programa za sve niveoe obrazovanja ...</p> <p>Član 17 Preduzimanje mjera prevencije nasilja zasnovanog na polu, radi eliminacije predrasuda, običaja i svih drugih praksi baziranih na ideji inferiornosti ili superiornosti bilo kojeg pola, kao i na stereotipnim ulogama muškaraca i žena. Ovo uključuje, ali nije ograničeno na edukaciju i podizanje svijesti među državnim službenicima, u javnosti i sl.</p>
SRBIJA	Područja od posebnog interesa	Zapošljavanje, socijalna i zdravstvena zaštita; porodični odnosi; obrazovanje, kultura i sport; politički i javni život; sudska zaštita; nadzor nad primjenom zakona;
	Relevantno za očinstvo	<p>Član 28 Pravo na zdravstvenu zaštitu i pružanje zdravstvenih usluga koje se odnose na planiranje porodice. Partneri su ravnopravni u planiranju broja djece, pristupu informacijama, obrazovanju i sredstvima koja im omogućavaju korišćenje ovih prava.</p>
	Relevantno za potencijalno promovisanje aktivnog očinstva	<p>Član 7 Posebne mjere radi otklanjanja nejednakosti ne smatraju se diskriminacijom.</p> <p>Član 31 Vaspitanje o ravnopravnosti polova je sastavni dio predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, kao i trajnog učenja u cilju prevazilaženja ograničavajućih uloga zasnovanih na polu, oslobađanja od stereotipa zasnovanih na polu i predrasuda zasnovanih na polu. Organi državne uprave nadležni za obrazovanje dužni su da omoguće sprovođenje politike jednakih mogućnosti.</p>

SRBIJA

Relevantno za potencijalno promovisanje aktivnog očinstva

Član 41
Informacije objavljene putem sredstava javnog informisanja (uključujući i reklame) ne smiju sadržavati niti podsticati diskriminaciju zasnovanu na polu i sredstva javnog informisanja dužna su da kroz svoje programe razvijaju svijest o ravnopravnosti zasnovanoj na polu kao i da preduzimaju odgovarajuće mjere radi izmjene društvenih i kulturnih obrazaca, običaja i svake druge prakse, koji uslovljavaju stereotipe, predrasude i diskriminaciju.

HRVATSKA

Područja od posebnog interesa

Zapošljavanje i rad, obrazovanje, političke stranke, mediji, statistički podaci, osiguranje sprovođenja zakona, osiguranje sredstava, sudska zaštita.

Relevantno za očinstvo

Član 13
Zabranjena je diskriminacija na području zapošljavanja i rada u javnom i privatnom sektoru, uključujući državna tijela, u odnosu na usklađivanje profesionalnog i privatnog života; trudnoću, porođaj, roditeljstvo i svaki oblik starateljstva.

Član 3

- Državna tijela dužna su da implementiraju analizu odnosa polova
- Državna tijela dužna su da sprovedu edukaciju o ravnopravnosti polova za svoje osoblje

Član 9
Posebne mjere radi otklanjanja nejednakosti ne smatraju se diskriminacijom.

Član 11

- Tijela državne uprave obavezna su primjenjivati posebne mjere i donijeti planove djelovanja za promociju i uspostavljanje ravnopravnosti polova na osnovu analize položaja žena i muškaraca svake četiri godine, a vezanih uz mjere Nacionalne politike
- Tijela državne uprave i pravna lica koja zapošljavaju više od dvadeset zaposlenih, obavezna su u svoje opšte akte unijeti antidiskriminatorne zakonske odredbe i mjere za uspostavljanje ravnopravnosti polova
- Socijalni partneri su obavezni poštovati odredbe ovog Zakona i mjere za uspostavljanje ravnopravnosti polova

Član 14

- Sadržaji vezani za pitanja ravnopravnosti polova predstavljaju integralni dio predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja te visokoškolskog obrazovanja, kao i cjeloživotnog obrazovanja i usavršavanja

Član 16
Mediji će kroz programske sadržaje, programske osnove, programska usmjerenja i samoregulacione akte promovirati razvoj svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca.

Područja od posebnog interesa	Odgovorni subjekti za sprovođenje zakona, finansiranje odgovornih subjekata, prikupljanje informacija i polne statistike, političke partije, civilno društvo, privreda, rad, obrazovanje, mediji, građanska prava, kaznene odredbe, rješavanje sporova i sankcije.
Relevantno za očinstvo	<p>Član 13</p> <ul style="list-style-type: none"> · Poslodavci preduzimaju potrebne mjere kako bi ženama i muškarcima omogućavali da prilagode svoje stručne i porodične obaveze. · Neplaćeni rad žena i muškaraca ocjenjuje se kao doprinos razvoju porodice i društva u slučajevima kada se: <ul style="list-style-type: none"> a) brine o dobrobiti porodice b) brine o djeci
Relevantno za potencijalno promovisanje aktivnog očinstva	<p>Član 14</p> <p>Odgovorni organi za obrazovanje i institucije u oblasti obrazovanja i vaspitanja na svim nivoima stvaraju, sprovode i nadziru politiku djelovanja u cilju obezbjeđivanja ravnopravnosti polova, posebno u vezi ... obrazovanja i vaspitanja u vezi ravnopravnosti polova, istraživanja statusa polova u kosovskom društvu, kao jedno od osnovnih specifičnih pitanja u oblasti obrazovanja</p> <p>Član 15</p> <ul style="list-style-type: none"> · Svi mediji dužni su da promovišu ravnopravnost putem: ... vaspitno obrazovnih emisija, promovisanja podjednake uloge žena i muškaraca u društvu, obezbjeđivanja tačnih i potpunih informacija o ravnopravnosti polova. · Zabranjuje se emitovanje programa, izdavanje i objavljivanje materijala i informacija elektronskim putem na osnovama polne diskriminacije <p>Član 25</p> <ul style="list-style-type: none"> · Odgovorne obrazovne institucije treba da obezbijede da nastava pomaže u promociji i izgradnji mentaliteta ravnopravnosti i u eliminisanju rodne diskriminacije, negativnih stereotipa i predrasuda · Institucije visokog obrazovanja preduzimaju inicijative za sprovođenje istraživanja u oblasti ravnopravnosti polova, ili ih uključuju u stvarni studentski program, kako bi obezbijedile materijal sa relevantnim informacijama, kao i da nastave sa praktičnim i naučnim razvojem ove oblasti. <p>Član 26</p> <p>Mediji pomažu u poboljšanju opšte svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca putem nediskriminacije na polnoj osnovi i svom izvještavanju; primjene rodno neutralane terminologije; i izbjegavanja rodnih stereotipa kroz svoje aktivnosti.</p>

Područja od posebnog interesa

Odgovorna tijela za postizanje ravnopravnosti polova, proces donošenja odluka, radni odnosi, obrazovanje.

Član 9

Posebne mjere radi: pružanja posebne zaštite ... mladim roditeljima, kao rezultat njihovog prirodnog porođaja ili usvajanja djeteta ...; olakšavanja i pružanja pomoći osobama koje imaju posebne odgovornosti u njihovim porodicama zbog njihove svakodnevnice brige o članovima porodice sa invaliditetom; ne smatraju se diskriminacijom

Član 17

Postupci poslodavca u javnom ili privatnom sektoru smatraju se diskriminativnim ako na osnovu pola poslodavac koristi različite standarde i/ili procedure prema zaposlenima u vezi sa ... pravom na odsustvo i plaćeno odsustvo ...

Relevantno za očinstvo

Član 21

Žene i muškarci zaposlenici imaju sljedeća prava bez ikakve diskriminacije polova: ... da koriste zdravstvenu zaštitu i bezbjednost na radu, uključujući i zaštitu reproduktivne funkcije ...; da imaju potrebnu podršku i ohrabrenje sistema socijalne zaštite, kako bi se zaposlenim roditeljima omogućilo da usklade porodične obaveze sa profesionalnim odgovornostima.

Član 23

Neplaćeni rad žena i muškaraca ocjenjuje se kao doprinos razvoju porodice i društva u slučajevima kada se on/ona:

- a) brine o dobrobiti porodice;
- b) brine o djeci;
- c) brine o drugim članovima porodice ...

Relevantno za potencijalno promovisanje aktivnog očinstva

Član 7

Kako bi se obezbijedila ravnopravnost polova i eliminisala diskriminacija na osnovu pola, relevantne državne institucije su posvećene: osiguravanju praktične primjene principa ravnopravnosti polova, osiguravanju prevencije bilo koje vrste diskriminacije na osnovu pola; osiguravanju promjene ili ukidanja svih pravnih akata, običaja ili praksi koji predstavljaju diskriminaciju na osnovu pola; preduzimanju svih odgovarajućih mjera za stvaranje potrebnih i zakonski objektivnih ustanova sa ciljem da se obezbijede jednake šanse i pristup za oba pola; osiguravanju efikasne zaštite za oba pola od diskriminativnih aktivnosti kroz javne institucije i državne sudove.

Član 8

Posebne mjere radi otklanjanja nejednakosti ne smatraju se diskriminacijom

Pravo na roditeljsko odsustvo

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">HRVATSKA²⁸</p>	<p>Porodiljsko odsustvo: 45 dana prije dana očekivanog poroda do navršenih šest mjeseci života djeteta (Član 12)</p> <p>Obavezno porodiljsko odsustvo: 28 dana prije dana očekivanog poroda te 42 dana nakon rođenja djeteta (Član 12)</p> <p>Porodiljsko odsustvo za oca: Nakon isteka obaveznog porodiljskog odsustva, ako se roditelji tako dogovore, pravo na porodiljsko odsustvo može koristiti otac djeteta (Član 12)</p> <p>Roditeljsko odsustvo (za oba roditelja, do osme godine života djeteta): šest mjeseci - 3 po roditelju (Član 13, 14)</p> <p>Za rođene blizance, treće i svako sljedeće dijete: 30 mjeseci - 15 po roditelju (Član 14)</p> <p>Afirmativne akcione mjere: Ako otac koristi roditeljsko odsustvo tokom najmanje 3 mjeseca, odsustvo se produžava za dodatna 2 mjeseca (Član 14)</p> <p>Roditeljsko odsustvo: Ako jedan od roditelja umre, ili ako je iz bilo kojeg drugog opravdanog razloga spriječen da se brine o djetetu, pravo korištenja prenosi se na drugog roditelja (Član 18)</p> <p>Zaposleni ili samozaposleni roditelji: Ima pravo nakon navršenih 6 mjeseci života djeteta koristiti rad s polovinom radnog vremena u onolikom trajanju u kolikom je to pravo koristio do navršenih 6 mjeseci života djeteta (Član 15)</p> <p>Dijete kojem je potrebna pojačana njega – jedan roditelj: Po iskorištenju roditeljskog odsustva, jedan od zaposlenih roditelja ili samozaposlenih roditelja ima pravo na rad sa polovinom punog radnog vremena do navršene treće godine djetetova života (Član 16)</p> <p>Usvojitelji: 6 mjeseci za dijete do 18 godina života (Član 36)</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">BOSNA I HERCEGOVINA</p> <p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE²⁹</p> <p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">REPUBLIKA SRPСКА³⁰</p>	<p>Plaćeno odsustvo za rođenje djeteta: Sedam radnih dana (Član 53)</p> <p>Porodiljsko odsustvo: 28 dana prije porođaja do jedne godine (Član 62)</p> <p>Obavezno porodiljsko odsustvo: 42 dana nakon porođaja (Član 62)</p> <p>Roditeljsko odsustvo: Nakon isteka obaveznog porodiljskog odsustva, ako se roditelji tako dogovore, pravo na roditeljsko odsustvo može koristiti otac djeteta (Član 62)</p> <p>Porodiljsko odsustvo za oca: Ako je majka djeteta umrla ili napustila dijete, ili iz drugih opravdanih razloga nije u stanju da se brine o svom djetetu, prava su ista kao i za majku (Član 62)</p> <p>Briga o djetetu – majka: Nakon isteka porodiljskog odsustva, pravo na jednu polovinu punog radnog vremena dok dijete ne navrší dvije godine života (Član 63)</p> <p>Briga o djetetu – otac: Ista prava ako majka za to vrijeme radi puno radno vrijeme (Član 63)</p> <p>Dijete kojem je potrebna pojačana njega – jedan roditelj: Nakon što dijete navrší jednu godinu života, pravo da radi polovinu punog radnog vremena dok dijete ne navrší tri godine života (Član 64)</p> <p>Dijete s teškim smetnjama u razvoju – jedan roditelj (jedan / oba roditelja zaposlena): Pravo na rad pedeset posto punog radnog vremena (Član 69)</p> <p>Usvojitelj ili hranitelj: Isto kao i majka (Član 70)</p> <p>Plaćeno odsustvo za rođenje djeteta: Tri radna dana (Član 60)</p> <p>Porodiljsko odsustvo: 28 dana prije dana porođaja do jedne godine (Član 73)</p> <p>Za blizance, svako treće i naredno dijete – u trajanju 18 mjeseci neprekidno (Član 73)</p> <p>Obavezno porodiljsko odsustvo: 60 dana od dana porođaja. U ovom slučaju, dodatnih 60 minuta odsustva s rada za vrijeme radnog vremena, radi dojenja djeteta (Član 74)</p> <p>Roditeljsko odsustvo / usvojlac: Ako majka djeteta umre ili napusti dijete, ili iz drugih opravdanih razloga nije u stanju brinuti o djetetu i njegovati ga, prava oca/usvojitelja su ista kao i za majku (Član 75)</p> <p>Dijete kojem je potrebna pojačana njega – jedan roditelj: Nakon isteka porodiljskog odsustva, jedan od zaposlenih roditelja ima pravo da radi polovinu punog radnog vremena za vrijeme dok dijete ne navrší dvije godine života (Član 76)</p> <p>Dijete s teškim smetnjama u razvoju – jedan roditelj: Pravo na rad s polovinom punog radnog vremena (Član 77)</p> <p>Usvojitelj ili hranitelj: Isto kao i majka (Član 70)</p> <p>Plaćena naknada/žena: U visini prosječne plate koju je ostvarila u toku posljednjih šest mjeseci prije otpočinjanja porodiljskog odsustva (Član 78)</p>

SRBIJA³¹

Plaćeno odsustvo za rođenje djeteta: Sedam radnih dana (Član 77)
Porodijsko odsustvo i briga o djetetu: 45 dana prije dana porođaja do 365 dana (Član 94)
Za treće i svako naredno novorođe - do dvije godine ukupno (Član 94a)
Obavezno porodijsko odsustvo: 28 dana prije porođaja do navršena 3 mjeseca života djeteta (Član 94)
Briga o djetetu – majka: Od dana početka porodijskog odsustva do isteka 365 dana (Član 94)
Roditeljsko odsustvo: Nakon isteka obaveznog porodijskog odsustva, pravo da brine o djetetu (Član 94)
Roditeljsko odsustvo: Ako majka djeteta umre ili napusti dijete, ili iz drugih opravdanih razloga nije u stanju brinuti o djetetu i njegovati ga, prava oca su ista kao i za majku (Član 94)
Dijete sa smetnjama u razvoju - jedan roditelj: Po isteku porodijskog odsustva i odsustva za brigu o djetetu, pravo da odsustvuje sa posla ili da radi polovinu punog radnog vremena, najviše dok dijete ne navrší pet godina života (Član 96)
Usvojitelj/hranitelj/staratelj: Pravo da bude odsutan sa posla tokom osam uzastopnih mjeseci, od dana kada je dijete smješteno u hraniteljsku i/ili starateljsku porodicu, a najviše dok dijete ne navrší pet godina života (Član 97)
Kada je dijete smješteno u hraniteljsku i/ili starateljsku porodicu prije navršena tri mjeseca života, pravo da bude odsutan dok dijete ne navrší 11 mjeseci života (Član 97)

KOSOVO³²

Plaćeno odsustvo za rođenje ili usvajanje djeteta: Dva radna dana (Član 50)
Neplaćeno odsustvo za rođenje ili usvajanje djeteta: Dvije sedmice u bilo koje vrijeme prije nego što dijete navrší tri godine života (Član 50)
Porodijsko odsustvo: 45 dana do 12 mjeseci (prvih 6 mjeseci - kompenzacija je 70% od osnovne plate, sljedeća 3 mjeseca - kompenzacija je 50% od prosječne plate, posljednja 3 mjeseca - neplaćena) (Član 49)
Obavezno porodijsko odsustvo: 28 dana prije očekivanog porođaja do 6 mjeseci (Član 49)
Roditeljsko odsustvo: Nakon isteka obaveznog porodijskog odsustva, ako se roditelj tako dogovore, pravo na porodijsko odsustvo može koristiti otac djeteta (Član 49)
Porodijsko odsustvo: Ako majka djeteta umre ili napusti dijete, ili iz drugih opravdanih razloga nije u stanju brinuti o djetetu i njegovati ga, prava oca su ista kao i za majku (Član 49, 50)
Dijete kojem je potrebna pojačana njega – jedan roditelj: Nakon isteka porodijskog odsustva, pravo da radi polovinu punog radnog vremena dok dijete ne navrší dvije godine života (Član 52)

28 - Zakon o roditeljskim potporama, NN 85/08,110/08,34/11,54/13,152/14.

29 - "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 62/15.

30 - "Službeni glasnik Republika Srpske", broj 38/00.

31 - "Službeni glasnik Republike Srbije", broj 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 i 75/2014.

32 - Zakon br. 03/L-212 o radu, <http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2010-212-eng.pdf>.

*Rezolucija 1244

Porodiljsko odsustvo za muške zaposlenike u državnoj upravi: 3 dana³⁴

Porodiljsko odsustvo: 35 dana prije rođenja djeteta do 365 dana (Član 27, Zakon o socijalnom osiguranju)

Za više od jednog djeteta: 60 dana prije rođenja djeteta, do 390 dana (Član 27, Zakon o socijalnom osiguranju)

Obavezno porodiljsko odsustvo: 35 dana prije rođenja djeteta i 42 dana nakon rođenja djeteta (Član 104, Zakon o radu)

Za više od jednog djeteta: 60 dana prije rođenja djeteta i 42 dana nakon rođenja djeteta (Član 104, Zakon o radu)

Majka usvojitelj: Kada se usvoji dijete do jedne godine života, pravo na materinski dodatak počevši od dana usvajanja, ali ne prije 42. dana od porođaja, uz maksimalno 330 dana od dana rođenja djeteta.

Minimalni period ovog dodatka je 28 dana (Član 27)

Novčana podrška za rođenje djeteta - jedan roditelj (majke imaju prioritet): Novčana podrška za rođenje djeteta će biti paušalni iznos koji je jednak 50% od minimalne mjesečne plate, pod uslovom da je jedan od roditelja plaćao doprinose u trajanju od godinu dana prije rođenja djeteta (Član 29)

33 · Zakon br. 7961 o radu; Zakon br. 7703 o socijalnom osiguranju; Odluka Savjeta ministra br. 511 o "Radnom vremenu i odsustvu u javnoj upravi".

34 · Prema Odluci Savjeta ministra br. 511 od 24. oktobra 2002. godine o "Radnom vremenu i odsustvu u javnoj upravi"

SUPER
TATA

**SUPER
TATA**

Prakse očinstva na Zapadnom Balkanu

Učešće muškaraca u brizi o djeci i kućnim poslovima >

"Iako briga o djeci i učešće u kućnim poslovima nije dio tradicionalne muške rodne uloge, postoje indicije da muškarci danas, više nego u prošlosti, učestvuju u ovim aktivnostima. Pitanje podjele poslova u domaćinstvu i briga o djeci su povezani sa velikim društvenim promjenama koje su se desile tokom prošlog vijeka, kao što je učešće žena na tržištu rada. Zbog toga se može očekivati da će, s obzirom da su žene zaposlene, muškarci više vremena provoditi radeći kućne poslove, međutim, promjene u sferi plaćenog rada su bile mnogo radikalnije od onih kod kuće."³⁵ S jedne strane, brojne studije koje su rađene od 1960-ih o raspodjeli rada i slobodnog vremena kod kuće su pokazale da se stvari, u stvari, mijenjaju. S druge strane, privatnu sferu još uvijek karakteriše ogromna rodna neravnoteža, posebno kada je riječ o brizi o djeci i kućnim poslovima; a asimetrična podjela rada u domaćinstvu i dalje smanjuje konkurentnost žena na tržištu rada i reprodukuje transgeneracijsku nejednakost. Iako je ova činjenica opšte poznata, još uvijek nema odgovarajućih programa i politika koje promovisu veću uključenost muškaraca u brigu

o djeci i kućnim poslovima. Takođe, u cijelom regionu Zapadnog Balkana i dalje se kontinuirano prikupljaju sveobuhvatni dokazi o specifičnim praksama i trendovima u ovoj oblasti. Osim toga, naše zajednice nemaju u potpunosti dokaze o uticaju većeg uključivanja muškaraca u brigu o djeci i za dobrobit djece, što bi moglo poslužiti kao dobra polazna osnova za aktivno zagovaranje kreiranja politika i uvođenja posebnih mjera za unapređenje očinstva.

Primjer dobre prakse i jedan od najsveobuhvatnijih napora na polju prikupljanja podataka koji bi mogli da posluže kao relevantna polazna osnova za razvoj odgovarajućih politika i projekata je Međunarodno istraživanje o muškarcima i rodnoj ravnopravnosti (IMAGES - International Men and Gender Equality Survey), koje je sastavni dio projekta Muškarci i rodna ravnopravnost kojeg je koordinisala organizacija Promundo³⁶ u saradnji sa drugim partnerima i koji je implementiran u periodu od 2009-2010 u Brazilu, Čileu, Hrvatskoj, Indiji, Meksiku i Ruandi. Pored toga, Care International Balkan je podržao i NVO Perpetuum Mobile - Centar za

35 · Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje. (2010). Projekat Muškarci i politika rodne ravnopravnosti

36 · <http://promundogloball.org/programs/international-men-and-gender-equality-survey-images/>

razvoj mladih i zajednice Perpetuum Mobile iz Banja Luke i Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI) u Hrvatskoj da sprovedu ovo istraživanje u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Ovo istraživanje domaćinstava o stavovima i praksama muškaraca i percepciji žena o praksama muškaraca uključuje širok spektar tema vezanih za rodnu ravnopravnost i, posebno, za očinstvo i prakse obavljanja kućnih poslova³⁷.

Na osnovu rezultata IMAGES istraživanja sprovedenog u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, još uvijek je vrlo očigledna neravnoteža u podjeli rada a muškarci čak otvoreno navode nedostatak njihovog angažmana (pri čemu su istovremeno zadovoljni sa tim - "oko 95% muškaraca u Bosni i Hercegovini su zadovoljni sa podjelom rada"³⁸):

Navodi muškaraca o učesću u kućnim poslovima	Pranje odjeće	Popravke u kući	Kupovanje hrane	Čišćenje toaleta	Pripremanje hrane	Plaćanje računa
Bosna i Hercegovina	21,6	94,6	72,8	35,7	31	83
Hrvatska	17	96	74	27	39	76

Iako posredno, na osnovu vrste navedenih aktivnosti i izvještaja o uključenosti muškaraca, može se uočiti da su muškarci još uvijek više uključeni u tradicionalno muškim aktivnostima – na otvorenom i u poslovima koji se rjeđe ponavljaju; i da je prosječno vrijeme po danu provedeno u aktivnostima u domaćinstvu manje nego kod žena, iako je većina njih (61%) navela da rade jednako ili više od žena.

Istovremeno, 80% muškaraca u Bosni i Hercegovini i 92% muškaraca u Hrvatskoj je navelo da su (barem jednom) pratili svoje partnerke za vrijeme prenatalnog pregleda, ali samo 7% muškaraca u Bosni i Hercegovini i 17% muškaraca u Hrvatskoj su bili prisutni u rađaonicama

tokom porođaja djece. Imajući u vidu da ovo direktno zavisi od opšte politike i politike bolnice, između ostalog, prisutnost u rađaonicama bi trebala da bude jedna od važnih tema za kreiranje politika i napore aktivista u budućnosti. Iako je i dalje nerazvijena, praksa korištenja roditeljskog odsustva, bi takođe mogla da posluži kao argument za afirmativne mjere koje vode ka unapređenju rodne ravnopravnosti i aktivnijem očinstvu. Naime, 20% muškaraca u Bosni i Hercegovini, i gotovo 40% muškaraca u Hrvatskoj su koristili svoje pravo na plaćeno roditeljsko odsustvo za vrijeme rođenja njihovog posljednjeg djeteta. U tom smislu, pozitivni efekti implementacije Zakona o roditeljnim i

37 · Podaci iz ovog poglavlja su detaljno predstavljani u: *Muškarci i rodni odnosi u Bosni i Hercegovini*: <http://menengage.org/wp-content/uploads/2014/06/IMAGES-Bosnia1.pdf>; i *Razvoj*

muškaraca: Početni rezultati iz Međunarodnog istraživanja o muškarcima i rodnoj ravnopravnosti: <http://www.icrw.org/publications/evolving-men>. 38 · Ibid.

roditeljskim potporama u Hrvatskoj tek treba da se vide. Kada je riječ o brizi o djeci ispod 5 (Bosna i Hercegovina) i 4 (Hrvatska) godine starosti, muškarci u Hrvatskoj su mnogo više

uključeni u brigu o djeci, a i muškarci u Bosni i Hercegovini i muškarci u Hrvatskoj su više posvećeni igranju sa djecom u odnosu na pripremanje hrane za njih:

Navodi muškaraca o brizi o djeci ispod 5/4 godine starosti	Bosna i Hercegovina	Hrvatska
Igra se sa djetetom	68,6	76
Priprema hranu za dijete	21,4	45
Mijenja pelene djetetu	31,0	52

Da bi shvatili da li situacija u Srbiji prati trendove navedene u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, za potrebe ovog pregleda, organizovali smo jednu fokus grupu sa aktivnim, angažovanim očevima. Generalno, pregled glavnih nalaza pokazuje da je prepoznata dinamika takođe prisutna i u Srbiji. Naime, ako idemo dublje u analizu glavnih inputa prikupljenih tokom razgovora, naprijed navedeno bi moglo biti važno za dalje istraživanje trenutne situacije.

Svi ispitanici su pokazali posvećenost roditeljstvu kao i značaj koji uloga oca igra u njihovom životu – važan dio vlastitog identiteta. U skladu sa tim, oni doživljavaju kao jednako važan i partnerski odnos, koji smatraju kao osnovu uspješnog roditeljstva. Oni vide svoje partnere kao ravnopravne, kolege u svim sferama života, uključujući roditeljstvo. Oni doživljavaju rodnu ravnopravnost kao važnu vrijednost, lično uvjerenje, koja je uključena u svakodnevni život i odgajanje djece. Pored toga, oni su jasno naglasili neslaganje (čak i gađenje) sa preovlađujućim konceptima u društvu, koji predstavljaju muškarce kao dominantne u odnosu na žene, nazivaju ih "primitivnim, konzervativnim, sta-

romodnim obrascima, koji ne mogu preživjeti izazove modernog života". Osim toga, prema njihovom mišljenju, rodna ravnopravnost je praktičan rezultat izazova sa kojima smo svi suočeni u ostvarivanju određenog nivoa kvaliteta života. Teško je upravljati kvalitetom života, ako majka ostaje kod kuće, nezaposlena. S druge strane, ako je ona zaposlena, to znači da je potrebno svakodnevno dijeliti dužnosti među partnerima i da oni ravnopravno učestvuju u donošenju odluka u porodici. Kvalitetno i odgovorno roditeljstvo počiva na pretpostavci rodne ravnopravnosti. Analizirajući nivo kompatibilnosti partnera, očigledno je da svi pokazuju slaganje u vezi presudnih, prioritarnih životnih pitanja, percepcije svijeta, uključujući i dijeljenje istog sistema vrijednosti. Međutim, oni ipak prepoznaju neke slične nekompatibilnosti, kao što je stil u komunikaciji sa vanjskim svijetom – u druženju, ili razlika u komunikaciji sa djecom, kao i na nivou praktičnosti i efikasnosti u rješavanju određenih svakodnevnih problema. Određeni stereotipi mogu se uočiti u navođenju opštih neslaganja. U pogledu roditeljstva, neki od ispitanika su naveli razlike između njih i njihovih partnerki – majki, u načinu na koji komuniciraju sa djetetom u

situacijama rješavanja problema. Dok oni pokušavaju da promoviraju praktičan, efikasan pristup u rješavanju problema, uz poštovanje ograničenja u datoj situaciji, majka nastoji da razvije odnose zasnovane na emocionalnim modelima prekomjerne brige o djetetu. Ova rasprava nas je dovela do pitanja percepcije djeteta o ulozi oca u odnosu na ulogu majke, a posebno kod one djece koja su odrasla u porodicama koje promoviraju ravnopravno roditeljstvo, zasnovano na podjeli odgovornosti. Stiče se utisak da se neki očevi, na kraju, bez obzira na njihov angažman, ne osjećaju ravnopravni sa majkama u pogledu mogućnosti da se uključe u roditeljstvo na istom nivou - "kada je dijete bolesno on/ona želi majku da odvede njega/nju i da ga/je smiri". Ova tema zahtijeva da se dalje ispituje u budućnosti.

Diskusija o podjeli rada i brige o djeci među partnerima pruža mogućnost za dobijanje boljeg uvida u aktuelne trendove. Iako su svi ispitanici rekli da oni "dijele poslove u zavisnosti od potreba/okolnosti", postoje neki trendovi slični gore navedenim rezultatima iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Svi oni obavljaju svaki pojedinačni posao s vremena na vrijeme (u zavisnosti od okolnosti). Međutim, obično se obaveze u domaćinstvu/kućni poslovi dijele između partnera. Jedan dio naših ispitanika češće preuzima ulogu "dječaka za obavljanje vanjskih poslova", tj. vožnje, kupovine stvari, čišćenja dvorišta ili obavljanja popravki u kući. Međutim, gotovo svi su naveli neke od "njihovih uobičajenih obaveza", kao što su – kuhanje, pranje odjeće i posuđa, i čišćenje kuće. Ipak, čini se da oni imaju mogućnost da izaberu koje od "omiljenih" poslova će da rade. Međutim, u drugim aspektima tj. obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti, čini se da su očevi ravnopravniji sa majkama u podjeli poslova, da su motivisani i uključeni. Isto je i sa njihovom uključenošću u emocionalni i socijalni razvoj djeteta – posebno u razvoj socijalnih vještina, koje su svi ispitanici naveli kao važne aspekte koji zahtijevaju ravnopravnu uključenost majke i oca.

Drugo važno zapažanje je da, kada je u pitanju razvoj socijalnih vještina – odnos sa vršnjacima i autoritetima, svi oni su izjavili da primjenjuju demokratske obrasce u razgovoru i donošenju odluka o važnim dešavanjima i izazovnim situacijama – porodični sastanci/diskusije, itd. Važno je primijetiti da se pokazalo da je roditeljstvo zasnovano na ravnopravnoj podjeli odgovornosti veoma povezano sa razvojem ravnopravnih, partnerskih odnosa među djecom i roditeljima – promovisanje i poštovanje dostojanstva i prava djeteta, kao i njegovu odgovornost i samostalnost. Sve ovo je ocijenjeno veoma visoko od strane većine ispitanika koji su izjavili da bi njihov lični uspjeh u roditeljstvu bio da pomognu svojoj djeci da odrastu u samostalne, samouvjerene i odgovorne članove društva.

Vratimo li se na razumijevanje roditeljstva i ulogu očeva u društvu u Srbiji, ispitanici smatraju da oni ne predstavljaju većinu. Iako oni smatraju da je društvo u Srbiji napredovalo na putu prihvatanja rodne ravnopravnosti, oni su prepoznali da su tradicionalni stereotipi o muškarcima i ženama, posebno kada je riječ o porodičnim pitanjima, još uvijek prisutni i da ih promoviraju bučna grupa ljudi koja sebe doživljava kao većinu. Međutim, oni nemaju veze sa ovom grupom, niti smatraju da ti ljudi ikada mogu biti promijenjeni, bez obzira na napore bilo koje politike ili programa, koji mogu biti razvijeni u tom cilju. Važno je spomenuti da oni pokazuju značajan nivo animoziteta, čak i neprijateljstvo prema tim grupama u društvu. Važno je uzeti u obzir njihov negativan stav prema tim ciljevima ako i kad programi intervencije budu bili kreirani (tj. programi u kojima aktivni i angažovani očevi služe kao uzori, koji aktivno promoviraju drugačiji pristup očinstvu među staromodnim, tradicionalno orijentisanim muškarcima).

Oni smatraju da je pravni okvir dovoljno pravedan u smislu prepoznavanja i garantovanja rodne ravnopravnosti, iako nemaju posebno

znanje o ovim pitanjima – oni su informisani o određenim mjerama, odnosno mogućnostima za očeve da uzmu odsustvo, ili da budu prisutni u bolnici za vrijeme porođaja ili u slučaju bolesti djeteta. Oni prepoznaju određene probleme u sprovođenju tih mjera, što je generalno problem u Srbiji, kao što su prepoznali da su žene još uvijek ranjivije od muškaraca u pogledu prava iz radnog odnosa, što zahtijeva uvođenje jačih zaštitnih mjera u ovom pogledu. Kulturološki obrasci i nedostatak motivacije muškaraca da shvate ljepotu angažovanog roditeljstva se doživljavaju kao glavne prepreke u pridobijanju većeg broja odgovornih roditelja. Prema njihovom mišljenju, ukoliko želimo da ostvarimo neke promjene u tom pogledu, programi intervencije bi trebalo da se fokusiraju na djecu i mlade što je ranije moguće. Da bi se ovo ostvarilo potrebno je da se desi smjena generacija, kao što je to bio slučaj u životu naših ispitanika, koji su prijavili da su u potpunosti/ili značajno drugačiji roditelji nego što su njihovi roditelji bili, zbog različitih razumijevanja i očekivanja od partnerstva i porodičnih odnosa.

**SUPER
TATA**

Ključne preporuke

Ključne preporuke su razvijene tokom regionalne konferencije **"Očinstvo i ravnopravno angažovanje očeva u roditeljstvu na Balkanu: praksa, politike i istraživanja"** koja je održana u novembru 2015. godine, u organizaciji CARE-a International Balkan. Više od 80 kreatora politika, istraživača i predstavnika civilnog društva učestvovali su u tom procesu. Na osnovu povratnih informacija prikupljenih od učesnika konferencije, formulisane su konkretne preporuke za poboljšanja politika, istraživanja i praksi, kako slijedi:

Opšte preporuke

- Uspostaviti sveobuhvatan i funkcionalan sistem koji vidi muškarce kao partnere u promovisanju rodne ravnopravnosti i smatra muškarce aktivnim subjektima u ostvarivanju rodne ravnopravnosti na svim nivoima
- Ugraditi pitanja rodno ravnopravnog roditeljstva i aktivnog očinstva kao prioritetna u postojeće politike i razviti nove politike, zakonske odredbe, programe i usluge u ovoj oblasti u skladu sa Konvencijom o ukidanju svih oblika diskriminacije žena i Konvencijom o pravima djeteta, a naročito sa principima rodne ravnopravnosti i najboljeg interesa djeteta, koristeći pristup životnog ciklusa i pristup u skladu sa godinama³⁹
- Uspostaviti efikasan sistem prikupljanja podataka i sveobuhvatne statistike o rodnim aspektima aktivnog očinstva i jednakog uključivanja muškaraca u domaćinstvu/neplaćenom radu

- Kreirati operativne mehanizme za međusektorsku saradnju u cilju efikasnog promovisanja, zagovaranja, praćenja i analize postojećih mjera i programa.

Saradnja između civilnog društva i vladinih institucija

- Kreirati zajedničko razumijevanje u sektoru civilnog društva o potrebi za aktivno uključivanje muškaraca u sve aktivnosti vezane za rodnu ravnopravnost (iz okvira rodne pravde)
- Uspostaviti dugoročnu saradnju sa svim relevantnim institucijama i organizacijama, a posebno sa nezavisnim institucijama, obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, centrima za socijalni rad i drugim ustanovama za socijalnu zaštitu, agencijama za zapošljavanje i udruženjima poslodavaca, udruženjima roditelja, sindikatima, organizacijama žena, itd.
- Konkretno ciljati i uspostaviti saradnju sa organizacijama koje okupljaju marginalizovane grupe (LGBTIQ, manjinske etničke zajednice, itd).

Istraživanje, praćenje i javno zagovaranje

- Mapirati postojeće resurse koje treba iskoristiti u promovisanju aktivnog i nenasilnog očinstva na državnom i regionalnom nivou, uključujući organizacije, metodologije i alate, itd.
- Sprovesti sveobuhvatnu analizu politika, kako bi se formulisali adekvatni prijedlozi politika
- Kontinuirano implementirati procjene potre-

ba i opsežno istraživanje o uključenosti muškaraca u brigu o djeci i neplaćeni rad

- Razviti održive participativne mehanizme za kontinuirano praćenje implementacije politika i konkretnih mjera i praksi, uključujući i institut starateljstva i druge aspekte roditeljskih prava
- Sprovesti analizu troškova i koristi rodni nejednakosti i njenih konkretnih aspekata da posluži kao jedan od najefikasnijih alata javnog zagovaranja
- Sprovesti aktivnosti javnog zagovaranja čiji je cilj:
 1. institucionalizacija pitanja aktivnog i nenasilnog očinstva i njegova ugradnja kroz postojeće politike i zakonodavni okvir
 2. unapređenje postojeće politike i zakonodavne prakse, a posebno one koja se tiče plaćenog porodiljskog odsustva
 3. podsticanje implementacije propisa o ravnopravnosti

Razvoj kapaciteta i angažovanje muškaraca

- Kreirati obrazovne programe i metodologije i organizovati i sprovesti treninge za stručnjake iz relevantnih institucija i organizacija u cilju izgradnje njihovih kapaciteta za adekvatno proaktivno angažovanje u promovisanju aktivnog očinstva i većeg učešća muškaraca u kućnim poslovima
- Kreirati i implementirati offline i online programe i usluge za očeve
- Kreirati okvir za stalnu aktivaciju i motivaciju muškaraca za njihovo puno učešće u ostva-

rivanju rodne ravnopravnosti, uključujući i aktivno roditeljstvo i uključenost u kućne poslove kroz organizovanje grupa za podršku očevima i primjenu visoko participativnog pristupa

- Sprovesti aktivnosti izgradnje kapaciteta sa zainteresovanim očevima u saradnji sa zdravstvenim ustanovama (posebno ginekolozima), porodičnim savjetovalištima, itd.
- Integrisati koncepte rodne ravnopravnosti i aktivne uključenosti muškaraca u ostvarivanju rodne ravnopravnosti, kao i specifične aspekte aktivnog očinstva u nastavne planove i programe na svim nivoima

Promovisanje i kampanja rodno ravnopravnog očinstva

- Kreirati širok front podrške za pitanje aktivnog i nenasilnog očinstva i sprovesti kontinuiranu promociju ovog pitanja, što bi trebalo da uključi lokalne, državne i regionalne medije i predstavnike relevantnih institucija i organizacija, kao i istaknute javne ličnosti.
- Sprovesti regionalne i državne kampanje "od dna prema vrhu" (grass roots) i "od vrha prema dnu" (grass tops) o rodnoj ravnopravnosti i aktivnom i nenasilnom očinstvu.

39 · Duban, E. (2011). Mending Inequalities: Men and Gender Equality in the OSCE Region. OSCE: Vienna. (Prevazilaženje neravnopravnosti: Muškarci i rodna ravnopravnost u regionu OSCE-a. OSCE: Beč)

Putovanje ka tome da postanem angažovani tata

Moje porodično porijeklo i kako je to uticalo na ovo putovanje

Odrastao sam u velikoj porodici u neformalnom romskom naselju kao jedno od šestoro djece. Moja porodica nije bila nimalo drugačija od ostalih u našoj zajednici. Mi – moja tri brata i dvije sestre – bili smo suočeni sa siromaštvom i nesigurnošću još od ranog djetinjstva. Moji roditelji su bili nezaposleni i neobrazovani. Moj otac je radio kao nadničar, s vremena na vrijeme, dok je moja majka prosila po selima u blizini našeg naselja, pokušavajući na taj način da prikupe novac za naše svakodnevne potrebe. Nemam puno dobrih uspomena iz tog perioda. Kao i u drugim romskim porodicama u našoj zajednici, briga o svakodnevним kućnim poslovima bila je jasno definisana i podijeljena između muškaraca i žena – majke su same brinule o nama djeci i o kući, dok su očevi bili van kuće gotovo cijeli dan pokušavajući da zarade za porodicu. Ja ne mogu reći mnogo o odnosu mojih roditelja, isto kao i u drugim kućama – pomalo od svega – alkohol, svade, itd. Vjerujem da je naše obrazovanje bilo najveći izazov za nas, jer su oba moja roditelja bili neobrazovani, što znači da oni nisu bili u stanju da nam pomognu ili da nas motivišu. Ipak, uspio sam da završim srednju školu i zapravo, imam neke lijepe uspomene vezane za svoje obrazovanje i porodične odnose, posebno kada je riječ o mojoj mami. Pošto je bila nepismena, želio sam da je naučim kako da čita i piše. Učio sam je svemu što sam učio u školi. Ne bih rekao da sam bio vrlo uspješan nastavnik u to vrijeme, ali sati koje smo proveli zajedno bili su dragocjeni i za mene i za nju. Takođe, razvio sam blizak odnos sa svojim ocem, kasnije, kada sam odrastao. Volio sam da razgovaram sa njim i da se posavjetujem sa njim u vezi važnih odluka koje sam morao da donesem.

Partnerstva – moja partnerka i ja

Želio sam da uradim sve drugačije u svom životu od onoga što sam mogao da vidim oko sebe u svojoj zajednici i u svojoj porodici. U našoj kulturi, žene se udaju vrlo mlade, nezrele i nepripremljene za brak, za partnerski odnos i roditeljstvo. Htio sam da nađem srodnu dušu i da izgradim zrelo partnerstvo zasnovano na ljubavi, uzajamnom poštovanju i ravnopravnosti. I uspio sam! Moja supruga i ja smo zaposleni, i pored naših redovnih poslova aktivni smo u različitim nevladinim organizacijama koje razvijaju programe društvene inkluzije, potpuno drugačiji od naših roditelja. Moja supruga i ja smo razvili odnos koji je

stabilan, uzajamno zavisan i u kome pružamo podršku jednom drugom. Naša svakodnevna praksa je da razgovaramo o svemu – pitanjima koja se odnose na porodicu, dom, lične stvari i posao. S obzirom da i ona potiče iz romske zajednice, ona je moja srodna duša koja dijeli moju strast i misiju da se borimo za Rome kako bi postigli bolji kvalitet života, posebno za djecu i žene. Uzajamno poštovanje, razumijevanje i podrška, čak i onda kada drugačije doživljavamo ili vidimo stvari, su najvažniji simboli našeg odnosa.

Trenutak kada sam postao otac – kako je ovo iskustvo promijenilo mene, moju partnerku, naš život

Za mene, očinstvo predstavlja važan lični zadatak i izazov. Otkako sam bio dijete sanjao sam o tome da izgradim drugačiju porodicu nego što je moja, u kojoj bi partnerski odnosi i odnosi sa djecom bili ispunjeni ljubavlju, pažnjom i brigom – svime onim što sam propustio da vidim oko sebe dok sam bio dijete. Danas, ja sam otac šestoro djece – troje vlastite i troje o kojima se brinemo kao hranitelji. Nas oboje, moja supruga i ja, smo željeli da imamo ne samo našu biološku djecu, već takođe i da pomognemo drugoj djeci iz romskog naselja da dobiju priliku da imaju drugačiji život. Moram reći da je moja supruga bila odlučnija da postane hranitelj od mene. Iako radim kao romski asistent u školi, imao sam neke sumnje u vezi toga da li ćemo uspjeti u tome. To je bila jedna od najvažnijih odluka u našim životima, i danas usuđujem se da kažem da smo uspjeli da izgradimo veliku sretnu porodicu, ispunjenu podrškom, brigom i ljubavlju. Ponosan sam na to!

Razvili smo potpuno drugačiji način života u odnosu na druge romske porodice, ali mi smatramo da je naša misija da donesemo promjene oko nas, da motivišemo druge Rome da razbiju disfunkcionalne kulturološke norme ponašanja u zajednici. Ovo se veoma mnogo odnosi na rodne odnose i ulogu žena u odnosu na muškarce u dijeljenju svakodnevnih kućnih poslova. U skladu sa tim, pokušao sam da ravnopravno dijelim sve odgovornosti sa svojom suprugom. Mi svakodnevno pravimo planove u zavisnosti od naših aktivnosti i aktivnosti djece. To se odnosi na sve teme i situacije, kada govorimo o obavezama u kući ili obavezama koje se odnose na brigu o deci (izgled, zdravlje, itd). Dakle, nas oboje obavljamo sve vrste poslova u kući. Svjesni smo da smo uzor našoj djeci, tako da je izuzetno važno da pokažemo našoj djeci da ne postoji razlika između muškaraca i žena u tom pogledu. Budući da imamo šestoro djece – jednak broj dječaka i djevojčica, mi ih takođe uključujemo u te poslove. Na taj način, svako ima svoje obaveze, stvari koje treba da uradi. Na primjer, imamo porodične sastanke petkom, na kojima razmjenjujemo novosti, razgovaramo o problemima, ali takođe pravimo dogovore i planove koji se odnose na obaveze u kući. Kao velika porodica sa velikom kućom ne bi bilo moguće sve to postići na bilo koji drugi način. Međutim, mi takođe pokušavamo da poštujemo određene individualne preferencije prema određenim obavezama. Na primjer, ja mnogo volim da kuham i usuđujem se reći da sam dobar u tome, dok je moja žena manje zainteresovana za kuhanje. Djeca vole kako ja kuham, što me čini jako zadovoljnim.

Kada govorimo o drugim obavezama koje se odnose na brigu o djeci, i njih takođe jednako dijelimo. Ne mogu se sjetiti nijedne situacije kada je bilo koje od naše djece bilo bolesno a da ga/je nismo zajedno odveli doktoru. Oboje smo se brinuli za njih dok su bili mali – mijenjanje pelena, ili kupanje, stavljanje na spavanje, pripremanje hrane za njih. Ako bih pravio poređenje između moje uloge i pristupa kao oca i moje supruge prema potrebama djece, rekao bih da postoji različit način dijeljenja naše naklonosti. Moja supruga je više emocionalna, dok sam ja taj koji je jak i pruža oslonac, ulivam povjerenje i osjećaj sigurnosti djeci i njoj. Takođe, važno je reći da se u nekim situacijama djeca obraćaju meni ili mojoj supruzi, u zavisnosti od nekih konkretnih problema, na primjer, u periodu adolescencije, djevojčicama je prijatnije da razgovaraju sa svojom mamom o nekim fizičkim promjenama sa kojima se suočavaju, nego sa mnom.

Obrazovanje je jedna od onih tema u koje smo uključeni nas oboje. Četvoro naše djece pohađa školu, a nas oboje aktivno učestvujemo u razmišljanju, razgovoru i planiranju njihovog obrazovanja ili rješavanju njihovih problema vezanih za školu. Kada je riječ o nekim pitanjima, ja sam više uključen u pružanje podrške djeci kada rade domaću zadaću, pošto sam obrazovaniji od moje supruge. Ipak, oboje prisustvujemo roditeljskim sastancima i oboje smo uključeni u Savjet roditelja kao predstavnici odjeljenja. Oboje pokušavamo da stalno širimo poruku koliko je obrazovanje važno za njihovu budućnost.

Druženje, razvijanje zdravih društvenih odnosa sa vršnjacima i osobama od autoriteta – predstavlja važan i izazovan zadatak za nas kao porodicu. Živimo u dijelu grada koji je naseljen većinom hrvatskim porodicama; u stvari, mi smo jedina romska porodica u našoj ulici. Nije lako obezbijediti nesmetanu integraciju naše djece u školu, vrtić, sa ostalim vršnjacima. Nekako, za neke institucije, mi smo predstavljali prvo njihovo iskustvo sa romskom porodicom, odnosno moje dijete je bilo jedino romsko dijete u vrtiću. Imali smo izazove, i ponosno mogu da kažem da smo uspjeli da ih riješimo na način da damo svoj doprinos pružanju podrške institucijama da izgrade svoju svijest i kapacitete za uključivanje one djece koja su uglavnom marginalizovana. Međutim, to nije ugodna situacija, nije se lako sa njom nositi. To što sam ja aktivista, koji ima znanje i podršku različitih aktera/NVO sigurno predstavlja važnu podršku za mene u tim situacijama, ali najveću snagu crpim iz činjenice da u tim trenucima uz sebe imam svoju suprugu.

lako mislimo da je važno da reagujemo i da se borimo za prava marginalizovanih, jačanjem zajednica i institucija kako bi postale svjesnije i pristupačnije takođe pokušavamo da izgradimo kapacitete naše djece da se sami suočavaju sa problemima. Oboje smatramo da je važno pružiti podršku djeci da izgrade jasne granice i da steknu osjećaj vlastitog identiteta - ko su, i da preuzmu odgovornost za svoje postupke. Mi šaljemo poruke koje se odnose na podršku i koje pružaju podršku u borbi protiv zastrašivanja i fizičkih napada, kao i diskriminacije. Drago mi je što mogu da kažem da vjerujem da sva moja djeca imaju zdrave odnose sa većinom svojih vršnjaka – imaju prijatelje, posjećuju ih, kao i sa osobama od autoriteta.

SUPER TATA

Moje mjesto u društvu kao angažovani tata

Iskustvo očinstva otvorilo je za mene kao osobu jednu novu perspektivu. Tako je drugačije kada ste odgovorni za druge da im pružite ljubav, brigu i mogućnosti. Biti angažovani otac koji pruža podršku i koji je u stanju da bude tu za svoju djecu svo vrijeme, nije lak zadatak. Nije nam sve dato; to je nešto što treba da naučimo. Za romsku zajednicu, to je pitanje od posebnog značaja, jer ne postoji podrška u društvu za muškarce da budu uključeni na ovaj način u život svoje porodice. Norme i običaji su različiti, suprotno od onih koji pružaju podršku uključivanju muškaraca. Moja supruga i ja prihvatili smo ovo kao našu životnu misiju da promoviramo, motiviramo i podržavamo one Rome koji su spremni da razbiju ljušturu i da ostvare kvalitetniji život za sebe i svoju djecu. Vjerujemo da će promjena biti moguća ako uspijemo da oformimo jezgro grupe onih koji su spremni da vide život na isti način kao i mi. Država, sa svojim institucijama treba biti tu da podrži naše napore, pružanjem usluga, obrazovanja i mjera koje će nam pomoći da ostvarimo ovaj cilj.

MenEngage
boys and men for gender equality

| Očevi u svijetu danas |

MenCare

Dijelom adaptirano iz: Levtov R, van der Gaag N, Greene M, Kaufman M and Barker G (2015). *Stanje očeva u svijetu: izvršni sažetak: MenCare publikacija zastupanja*, Washington DC. Promundo Rutgers, Save the Children, Sonke Gender justice i MenEngage Alliance

Očevi u svijetu danas kratko: sažetak i preporuke

Očevi su bitni. Odnos između oca i djeteta, u svim sredinama i u svim fazama života djeteta, ima dubok i širok uticaj na djecu koji traje cijeli život, bez obzira da li je taj odnos pozitivan, negativan, ili ga nema. Učešće muškaraca kao očeva i staratelja takođe je izuzetno bitno u životu žena i ono pozitivno utiče na živote samih muškaraca.

Oko 80 posto muškaraca će postati biološki očevi u nekom trenutku svog života, a gotovo svi muškarci imaju neku vezu sa djecom – kao rođaci, kao nastavnici, kao treneri, ili jednostavno kao članovi zajednice. Bilo da su biološki očevi, očuci, usvojitelji ili hranitelji, ili zakonski staratelji; bilo da su braća, ujaci, stričevi ili djedovi; bilo da su u vezi sa osobom istog ili suprotnog pola; i bilo da žive sa svojom djecom ili ne, učešće muškaraca u svakodnevnom staranju o drugima ima veliki uticaj na živote djece, žena i muškaraca, i trajni uticaj na svijet oko njih.

Velike promjene na radnom mjestu i u domaćinstvima dovode do promjena u učešću muškaraca kao staratelja – to jest, situacija u pogledu očeva u svijetu se mijenja. Ipak, uključenost muškaraca u staranje je suviše često bila izostavljena iz javnih politika, iz sistematskog prikupljanja podataka i istraživanja, kao i iz napora da se promoviraju osnaživanje žena.

Ovaj prvi ikada izvještaj o *Očevima u svijetu danas* objedinjuje ključne rezultate međunarodnih istraživanja sa primjerima programa i politika koji se odnose na učešće muškaraca u staranju; u seksualnom i reproduktivnom zdravlju i pravima; u zdravlju majki, novorođenčadi i djece; u nasilju i prevenciji nasilja; i u razvoju djeteta.

Izvještaj *Očevi u svijetu danas* ima potencijal da neke od najuzbudljivijih i najdalekosežnijih promjena koje se dešavaju u životima muškaraca i žena širom svijeta istakne u očima javnosti i postavi na javni dnevni red. Ovaj korak prema uključenijem oćinstvu i ravnopravijem staranju mora biti podržan kao dio šire agende sa ciljem da ospori strukture i ideologije koje nas sve ograničavaju da se razvijamo kao punopravna ljudska bića u pravednijem i ravnopravnijem društvu.

Ključni nalazi

Uključeno očinstvo pomaže djeci da napreduju.

Kako muškarci sve više učestvuju u staranju, istraživanja sve više potvrđuju da uključenost očeva utiče na djecu na isti način kao i uključenost majki. Uključenost očeva je povezana sa boljim kognitivnim razvojem i uspjehom u školi, boljim mentalnim zdravljem dječaka i djevojčica i nižom stopom delinkvencije kod sinova. Studije u više zemalja su pokazale da je interakcija očeva važna za razvoj empatije i socijalnih vještina kod sinova i kćeri.

Uključeno očinstvo omogućava ženama i djevojkama da ostvare svoj puni potencijal – sada i u budućim generacijama.

Globalno, žene zarađuju u prosjeku 24 posto manje od muškaraca, u velikoj mjeri zbog njihovog većeg opterećenja poslovima staranja. Učestvujući u staranju i kućnim poslovima, muškarci podržavaju učešće žena u radnoj snazi i ravnopravnost žena uopšte. Uključeno očinstvo se takođe prenosi dalje na nove generacije: dokazano je da ono doprinosi prihvatanju rodne ravnopravnosti kod dječaka i osjećaju autonomije i osnaživanja kod djevojčica. Istraživanja pokazuju da kćeri očeva koji jednako dijele kućne poslove češće teže manje tradicionalnim i potencijalno bolje plaćenim poslovima. Podaci iz istraživanja sprovedenih u više država otkrivaju da će oni dječaci koji su vidjeli svoje očeve uključene u kućne poslove i sami vjerovatno biti uključeni u kućne poslove i staranje jednog dana kada odrastu.

Uključeno očinstvo čini muškarce sretnijim i zdravijim.

Muškarci koji su na smislen način uključeni u brigu o svojoj djeci navode da je taj odnos jedan od njihovih najvažnijih izvora blagostanja i sreće. Istraživanja pokazuju da oni očevi koji navode blisku, nenasilnu povezanost sa svojom djecom žive duže, imaju manje problema mentalnog

ili fizičkog zdravlja, imaju manje šanse da zloupotrebjavaju droge, produktivniji su na poslu i ističu da su sretniji od očeva koji nisu naveli ovu povezanost sa svojom djecom.

Uključenost muškaraca u staranje je u porastu u nekim dijelovima svijeta, ali nigdje nije jednaka uključenosti žena.

Žene danas čine 40 posto globalne zvanične radne snage, ali one su i dalje dva do deset puta više uključene u staranje i kućne poslove od muškaraca. Istraživanje o iskorištenosti vremena pokazuje da, kako su žene preuzele veću odgovornost izvan kuće, posebno kao radna snaga, učešće muškaraca u poslovima staranja i kućnim poslovima najvećim dijelom ne prati taj trend. Studija trendova o učešću muškaraca u periodu između 1965. i 2003. godine sprovedena u preko 20 država pokazala je prosječno povećanje od šest sati sedmično u doprinosu zaposlenih oženjenih muškaraca u kućnim poslovima i brizi o djeci. Ipak, doprinos muškaraca nije prelazio 37 posto doprinosa žena u bilo kojoj od tih zemalja.

Očevi žele da provode više vremena sa svojom djecom.

Mnogi očevi širom svijeta kažu da žele da se više uključe u život svoje djece. Podaci iz Međunarodnog istraživanja o muškarcima i rodnoj ravnopravnosti (IMAGES) pokazuju da većina očeva (u rasponu od 61 posto u Hrvatskoj do 77 posto u Čileu) navode da bi manje radili ako bi to značilo da bi mogli provesti više vremena sa svojom djecom. U Sjedinjenim Američkim Državama, jedno istraživanje je pokazalo da 46 posto očeva kaže da ne provode dovoljno vremena sa svojom djecom, u odnosu na 23 posto majki.

Učešće i podrška muškaraca su hitno potrebni kako bi se osiguralo da su sva djeca željena djeca.

Više od 220 miliona žena nemaju pristup ili ne koriste sigurnu i efikasnu kontracepciju, što ih dovodi u nemogućnost da odlože rađanje ili da naprave vremenski razmak između trudnoća zbog čega su izložene većem riziku od smrti majke i novorođenčeta. Globalno, u 2012. godini bilo je oko 85 miliona neplaniranih trudnoća, što predstavlja 40 posto svih trudnoća. Upotreba kontraceptivnih sredstava kod žena predstavlja oko tri četvrtine od ukupne upotrebe kontraceptivnih sredstava u svijetu, udio koji se neznatno promijenio u proteklih 20 godina. Potrebno je učiniti više toga da se muškarci uključe u upotrebu kontraceptivnih sredstava i donošenje odluka na načine koji podržavaju reproduktivne izbore žena, i da se osigura da su sve trudnoće željene trudnoće. Osim toga što je to pitanje rodne ravnopravnosti, studije širom svijeta pokazuju da očevi imaju tendenciju da budu više uključeni u živote djece koju su planirali da imaju, uz trajne koristi za tu djecu.

Uključivanje muškaraca – na način na koji to žene žele – u ranoj fazi tokom prenatalnih posjeta ljekaru, za vrijeme porođaja i odmah nakon rođenja djeteta može donijeti trajnu korist.

Pokazalo se da uključenost očeva prije, za vrijeme i nakon rođenja djeteta ima pozitivne efekte na zdravlje majki, korištenje zdravstvenih usluga za majke i novorođenčad od strane žena, i dugoročnu podršku i uključenost očeva u živote njihove djece. U zemljama sa niskim i srednjim prihodima, prisustvo muškaraca tokom prenatalnih posjeta ljekaru značajno varira – od samo 18 posto u Burundiju do 96 posto na Maldivima. Nedavne analize istraživanja sprovedenih u zemljama sa niskim i srednjim prihodima su pokazale da je uključenost muškaraca značajno povezana sa poboljšanim pružanjem stručne pomoći prilikom porođaja i korištenjem postnatalne njege. U zemljama sa visokim prihodima, pokazalo se da prisustvo očeva pomaže u ohrabrivanju i pružanju podrške majkama da doje. Podrška očeva takođe utiče na odluku žena da vakcinišu svoju djecu i da traže pomoć u slučaju dječijih bolesti

Promovisanje uključenosti očeva mora uključivati napore da se prekine ciklus nasilja.

Otprilike jedna od tri žene doživljava nasilje od ruke muškog partnera u svom životu. Tri četvrtine djece u dobi između 2 i 14 godina u zemljama sa niskim i srednjim prihodima dožive neki oblik nasilnog disciplinovanja u kući. Ovi oblici nasilja se često zajedno dešavaju. Studije sprovedene u zemljama sa visokim prihodima ukazuju na to da između 45 i 70 posto djece čije majke doživljavaju nasilje i sami doživljavaju fizičko zlostavljanje. Istraživanja potvrđuju da se neki oblici nasilja – posebno nasilje muškaraca nad njihovim partnerkama – često prenose sa jedne generacije na drugu. Podaci iz osam zemalja su otkrili da su muškarci koji su, kao djeca, svjedočili da njihovu majku tuče njen muški partner bili oko dva i po puta skloniji tome da koriste nasilje nad svojim partnerkama kao odrasle osobe. U isto vrijeme, istraživanja pokazuju da je ravnopravnija podjela staranja povezana sa nižim stopama nasilja nad djecom: nacionalno reprezentativno istraživanje sprovedeno u Norveškoj otkrilo je da su stope nasilja nad djecom – počinjenog od strane majki i očeva – bile niže u domaćinstvima gdje muškarci i žene jednako učestvuju u staranju.

Djeca, žene i muškarci imaju koristi kada očevi uzmu roditeljsko odsustvo.

Dok se porodijsko odsustvo za majke sada nudi u gotovo svim zemljama, samo 92 zemlje nude odsustvo koje mogu koristiti novi očevi; u polovini ovih zemalja odsustvo traje manje od tri sedmice. Dobro osmišljene politike odsustva, u kombinaciji sa besplatnom ili pristupačnom brigom o djeci, pokazuju najveći potencijal za prebacivanje tereta brige. Odsustvo za očeve je vitalan korak ka priznavanju važnosti zajedničkog staranja o djeci, i to je važno sredstvo za promovisanje dobrobiti djece i rodne ravnopravnosti u kući, na radnom mjestu i u društvu u cjelini. U Velikoj Britaniji, kod očeva koji su koristili odsustvo nakon rođenja djeteta postojala je 19 posto veća vjerovatnoća da učestvuju u hranjenju djeteta i da ustaju sa bebom noću osam do 12 mjeseci kasnije, u poređenju

sa očevima koji nisu koristili odsustvo. Osim toga, takođe se čini da odsustvo za očeve dovodi do poboljšanja zdravlja majki – uključujući i mentalno zdravlje – i smanjuje stres roditeljstva.

Veće uključivanje muškaraca u poslove staranja takođe donosi i ekonomske koristi.

Kada bi žene bile uključene na tržište rada po istim stopama kao i muškarci, procjenjuje se da bi se bruto domaći proizvod (BDP) mogao povećati u Sjedinjenim Američkim Državama za pet posto, u Japanu za devet posto, u Ujedinjenim Arapskim Emiratima za 12 posto, a u Egiptu za 34 posto. Sve je više dokaza da je pružanje plaćenog porodičnog odsustva dobro za poslovanje: ono poboljšava zadržavanje zaposlenika i smanjuje fluktuaciju radne snage, povećava produktivnost rada i moral, i smanjuje odsustvovanje sa posla i troškove obuke. Na nivou domaćinstva, odsustvo očeva podržava učešće žena na tržištu rada i može dovesti do povećanja njihovih prihoda i napredovanja u karijeri. Studija iz Švedske je pokazala da su u svakom mjesecu u kojem je otac uzeo roditeljsko odsustvo prihodi majke povećani za 6,7 posto, mjereno četiri godine kasnije, što je više nego što je ona izgubila kada je roditeljsko odsustvo uzimala sama.

Preporuke za promjenu situacije u pogledu očeva u svijetu danas

Da bi se postigla puna rodna ravnopravnost i maksimalna dobrobit za djecu, moramo ići dalje od krutih, ograničavajućih definicija očinstva i majčinstva i krenuti prema onome što je djeci najpotrebnije da napreduju. Ovo nije puko pitanje podsticanja muškaraca da budu nježni i brižni. To je pitanje socijalne i ekonomske pravde. Promjene su potrebne u politikama, u sistemima i institucijama, među pružaocima usluga, u okviru programskih aktivnosti, te u okviru napora prikupljanja podataka i analize. Ovaj izvještaj daje konkretne preporuke za promjenu na svakom od ovih nivoa. Ove preporuke mogu se sumirati na sljedeći način:

- 1. Kreirati državne i međunarodne akcijske planove za promovisanje uključivog, nenasilnog očinstva i ravnopravnog učešća muškaraca i dječaka u neplaćenim poslovima staranja.** Akcijski planovi o očinstvu i staranju bi trebalo da obuhvataju više sektora, uključujući rodnu ravnopravnost, prava djece, zdravstvo, obrazovanje, ekonomski razvoj, prevenciju nasilja i odgovor na nasilje i prava iz radnog odnosa. Akcije moraju biti usklađene sa jasnim pokazateljima i budžetima, kako bi se mjerio napredak i učinila vidljivom potreba da muškarci i dječaci urade jednak dio poslova staranja.
- 2. Unijeti ove akcijske planove i politike u javne sisteme i institucije kako bi se omogućilo i promovisalo jednako učešće muškaraca u roditeljstvu i staranju.** Ovo će podrazumijevati transformaciju politika, protokola i nastavnih planova i programa, kao i struktura i prostora u raznolikim sektorima poput sektora zdravstva, obrazovanja, zapošljavanja i socijalnih usluga. Ovo je potrebno kako bi se osiguralo da ove institucije budu u mogućnosti da igraju ulogu u osporavanju, a ne u održavanju neravnopravnih normi vezanih za učešće muškaraca u staranju.
- 3. Ustanoviti i implementirati politike jednakog, plaćenog i neprenosivog roditeljskog odsustva u javnom i privatnom sektoru, kao i druge politike koje omogućavaju ravnopravno učešće žena u radnoj snazi i ravnopravno učešće muškaraca u neplaćenom staranju.** U sredinama gdje veliki dio stanovništva nije formalno zaposlen, potrebne su različite politike i strategije, kao što su uslovni novčani transferi i sistem socijalnog osiguranja, da bi se promovisalo staranje muškaraca.
- 4. Prikupiti i analizirati podatke o uključivosti muškaraca kao očeva i sta-**

ratelja i generisati nove dokaze iz programa i politika koje rade na transformaciji raspodjele neplaćenog staranja, prevenciji nasilja nad ženama i nad djecom i poboljšanju zdravlja i razvoja žena, djece i muškaraca.

5. **Ostvariti radikalnu transformaciju u raspodjeli poslova staranja kroz programe sa muškarcima i dječacima, kao i sa ženama i djevojčicama, koji osporavaju društvene norme i promovišu njihovu pozitivnu uključenost u živote djece.** Rad na rodnoj transformaciji treba početi rano i nastaviti tokom čitavog života. Dječaci i djevojčice moraju biti pripremljeni od ranog uzrasta da budu budući staratelji i budući hranitelji. Programi mogu biti uvedeni u institucije i postojeće strukture, kao što su škole, inicijative ranog razvoja djece, zdravstvene usluge i obrazovanje, programi roditeljstva, i napori sa ciljem prevencije nasilja i odgovora na nasilje, kako bi se omogućilo njihovo provođenje u velikom obimu.
6. **Prepoznati raznolikost muškog staranja i podržati ga u svim njegovim oblicima.** Programi i politike treba da budu osmišljeni na način da priznaju i odgovaraju na potrebe različitih konfiguracija porodice, uključujući

samohrane roditelje, usvojitelje, nezidentne očeve, gej očeve, adolescentne očeve i proširene porodice.

Prilikom implementacije svih ovih preporuka, učešće djece je neophodno da bi se definisala i ostvarila nova vizija očinstva i staranja.

Uključivanje muškaraca u staranje podrazumijeva pomaganje muškarcima da ostvare duboke, smislene veze sa drugima koji čine osnov blagostanja i sreće – ali čak i više od toga, ono podrazumijeva ostvarivanje punog potencijala muškaraca, žena i djece. Ono takođe podrazumijeva postizanje pune ravnopravnosti za žene i djevojčice. Izvještaj *Očevi u svijetu danas 2015* ukazuje na to da je krajnje vrijeme da se promijene percepcija i realnost uloge koju muškarci igraju u staranju i da se uvedu društvene mjere i ekonomska, društvena i politička podrška koje su neophodne da bi se ova transformacija omogućila.

MenEngage
boys and men for gender equality

| Očevi u svijetu danas |

MenCare

Dijelom adaptirano iz: Levtov R, van der Gaag N, Greene M, Kaufman M and Barker G (2015). *Stanje očeva u svijetu: izvršni sažetak: MenCare publikacija zastupanja*. Washington DC. Promundo Rutgers, Save the Children, Sonke Gender justice i MenEngage Alliance

CARE International Balkan:

Hasana Kaimije 11
71000 Sarajevo
Bosnia and Herzegovina
Phone: +387 33 536 790

Petra Lekovica 59
11000 Belgrade, Serbia
Phone: +381 11 3558 802
Email: mstarcevic@care.rs

Aleja Svetog Save 7a #17
78000 Banja Luka
Bosnia and Herzegovina
Phone: +387 51 258 200
Email: spetkovic@carewb.org,
jcrowover@carewb.org

Gazmend Zajmi # 21
10 000 Prishtinë, Kosovë
tel: +381 (0) 38 224 779; 222 435
Email: Besnik.Leka@co.care.org

www.youngmeninitiative.net

ORGANIZACIJE KOJE IMPLEMENTIRAJU YMI PROGRAM:

